

ΝΙΚ. ΛΥΚΟΥ - ΘΕΟΔ. ΠΑΤΟΥΛΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
Γραμματική
ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

Συνταγμένη σύμφωνα με τη Νεοελληνική
Γραμματική Δημοτικής Ο.Ε.Σ.Ε. του
Μανόλη Τριανταφυλλίδη.

Εκδοτική έπιμέλεια : Γιώργος Μαυριά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ Ο.Ε.
ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 14 - ΑΘΗΝΑΙ

ΝΙΚ. ΛΥΚΟΥ - ΘΕΟΔ. ΠΑΤΟΥΛΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

Συνταγμένη σύμφωνα με τή Νεοελληνική
Γραμματική Δημοτικής Ο.Ε.Σ.Β. του
Μανόλη Τριανταφυλλίδη.

Έκδοτική επίμελεια : Γιώργου Μαυριά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ Ο.Ε.
ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 14 · ΑΘΗΝΑΙ

ΑΝΤΙ ΓΙΑ ΠΡΟΛΟΓΟ

Ὁ Νόμος τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης, πού καθιερώνει σὰν ἐπίσημη γλῶσσα τὴ **δημοτική**, ἀπὸ τὴν κατώτατη ἴσαμε τὴν ἀνώτατη ἐκπαίδευση, τόσο στὸ γραπτὸ, ὅσο καὶ στὸν προφορικὸ λόγο, θὰ μείνῃ σταθμὸς στὴν ἱστορία τῆς Παιδείας μας καὶ βᾶθρο στὴν προσπάθεια γιὰ μιὰ οὐσιαστικότερη ἀλλαγὴ καὶ ἀναγέννηση μέσα στὴν Ἑλληνικὴ κοινωνία καὶ ζωὴ.

Σὲ ὅλους τοὺς ἐκπαιδευτικούς, μὰ ἰδιαίτερα στοὺς δασκάλους, εἶναι γνωστὸς οἱ μεγάλες δυσχέρειες πού ἀντιμετώπιζαν στὸ πρόβλημα τῆς διδασκαλίας τῆς γλώσσας μας, ἐξαιτίας τῆς διγλωσσίας. Οἱ μαθητὲς μέχρι τὴν Τετάρτη τάξη διδάσκονταν τὴ Γραμματικὴ κάποιας δημοτικῆς καὶ στὴν Πέμπτη καὶ Ἑκτη τάξη τὴν καθαρεύουσα.

Σήμερα μὲ τὴν καθιέρωση τῆς δημοτικῆς γλώσσας ἡ διδασκαλία τῆς Γραμματικῆς θὰ εἶναι ὁμοίομορφη ἀπὸ τὴν Πρώτη ἴσαμε τὴν Ἑκτη τάξη. Ἔτσι οἱ μαθητὲς δὲ θὰ γκρεμίζουσαν ὅ,τι προηγούμενα ἔχτιζαν, δίχως τελικὰ νὰ οἰκοδομήσουσαν τίποτε.

Ἡ **Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς**, πού σᾶς παρουσιάζουμε, ἔχει γιὰ βάση τὴν ἐπίσημη Γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς τοῦ Κράτους, τὴ «**ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ**» ἔκδοση «**Ο.Ε.Σ.Β.**», ἡ ὁποία εἶναι τὸ Σύνταγμα, ὁ Καταστατικὸς χάρτης τῆς δημοτικῆς γλώσσας γιὰ σήμερα.

Για τὴ σύνταξη τῆς Γραμματικῆς τοῦ Κράτους ἐργάστηκε ἐπιτροπὴ διακεκριμένων ἐπιστημόνων με ἐπικεφαλῆς τὸ μεγάλο γλωσσολόγο Μανόλη Τριανταφυλλίδη.

Με βάση τὴν παραπάνω Γραμματικὴ τοῦ Κράτους καὶ τὴν πείρα τους ἐπάνω στὸ μάθημα τῆς Γραμματικῆς, οἱ ἐκλεκτοὶ ἐκπαιδευτικοί, Νικόλαος Λύκος καὶ Θεόδωρος Πατούλας, ἔχοντας καὶ τὴ συνδρομὴ τῆς ομάδας τῶν συγγραφέων τοῦ Οἴκου μας, συντάξανε τὴ Γραμματικὴ αὐτὴ, ἀκολουθώντας τὴν ἀρχὴ νὰ μὴν κουράζουν τὸ μαθητὴ με περιττὲς λεπτομέρειες καὶ τοῦ δημιουργοῦν σύγχυση, ἀλλὰ, καὶ χωρὶς νὰ παραλείψουν ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητο νὰ διδαχτῆ.

Στὴ Γραμματικὴ αὐτὴ ἐξετάζονται κατὰ τὸν καλύτερο μεθοδικὸ τρόπο τὸ **φθογγολογικὸ** καὶ τὸ **τυπολογικὸ**.

Δὲν παραλείψανε ὅμως νὰ δώσουν σὲ ἀδρὲς γραμμὲς καὶ τὰ τῆς καταγωγῆς τῶν λέξεων τῆς γλώσσας μας, ὡς καὶ στοιχεῖα τῆς **παραγωγῆς** καὶ **σύνθεσης** τῶν λέξεων.

Ἔτσι πιστεύομε, πὼς παραδίνοντας στὰ χέρια τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας τὴ νέα μας ἐκδοσὴ «Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς», τοὺς παρουσιάζομε ἕνα ὀλοκληρωμένο καὶ ἄρτιο βιβλίον, γιὰ τὴ μεθοδικὴ διδασκαλία τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος.

Ὁ ἐ κ δ ό τ η ς

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ὁ λόγος, ἡ πρόταση

Οἱ ἄνθρωποι συνεννοοῦνται μεταξύ τους καὶ φανερώνουν τὶς σκέψεις τους με τὴν ὁμιλία.

Ἡ ὁμιλία εἶναι **προφορικὴ** ἢ **γραπτὴ**.

Ἡ **προφορικὴ ὁμιλία** εἶναι ὁ **προφορικὸς λόγος** καὶ ἡ **γραπτὴ ὁ γραπτὸς λόγος**.

Κάθε λόγος ἀποτελεῖται ἀπὸ **προτάσεις**.

Ἡ **πρόταση** ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς λέξεις ἢ καὶ ἀπὸ μιὰ μόνο:

1) Πηγαίνω στὸ σχολεῖο. 2) Διαβάζω. 3) Ἐργάζομαι.

Ἡ **προφορικὴ ἢ γραπτὴ ἔκφραση**, ποὺ φανερώνει μιὰ τέλεια σκέψη μας λέγεται **πρόταση**.

Οἱ φθόγγοι καὶ τὰ γράμματα

Ὅταν μιλοῦμε ἢ γράφωμε μιὰ πρόταση, μεταχειριζόμαστε **λέξεις**. Οἱ λέξεις γίνονται ἀπὸ διάφορες φωνές. Τὶς φωνές αὐτὲς τὶς ὀνομάζομε **φθόγγους**. Π. χ. γράφω. Ἡ λέξη γράφω ἔγινε ἀπὸ 5 φθόγγους: γ-ρ-ά-φ-ω.

Ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα ἔχει 25 φθόγγους τοὺς παρακάτω:

α, ε, ι, ο, ου, β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν,

π, ρ, σ, τ, φ, χ, μπ, ντ, γκ, τσ. τζ.

Τοὺς φθόγγους τοὺς γράφομε με σημάδια.

Τὰ **γραπτὰ σημάδια**, με τὰ ὁποῖα γράφομε τοὺς φθόγγους τὰ λέμε **γράμματα**.

Τὰ γράμματα τῆς γλώσσας μας εἶναι 24 καὶ μᾶς κάνουν τὸ ἑλλη-
νικὸ ἄλφάβητο.

Τὰ 24 γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου ἔχουν μιὰ καθιερωμένη σειρά, ποὺ λέγεται **ἀλφαβητικὴ σειρά** καὶ εἶναι ἡ ἀκόλουθη:

1	α	Α	ἄλφα	13	ν	Ν	νι
2	β	Β	βῆτα	14	ξ	Ξ	ξι
3	γ	Γ	γάμμα	15	ο	Ο	ὄμικρον
4	δ	Δ	δέλτα	16	π	Π	πι
5	ε	Ε	ἔφιλον	17	ρ	Ρ	ρο
6	ζ	Ζ	ζῆτα	18	σ	Σ	σίγμα
7	η	Η	ἦτα	19	τ	Τ	τά(ταῦ)
8	θ	Θ	θῆτα	20	υ	Υ	ἔφιλον
9	ι	Ι	γιῶτα	21	φ	Φ	φι
10	κ	Κ	κάπα	22	χ	Χ	χι
11	λ	Λ	λάμδα	23	ψ	Ψ	ψι
12	μ	Μ	μι	24	ω	Ω	ὠμέγα

Τὰ 24 γράμματα τῆς γλώσσας μας ὀνομάστηκαν **ἀλφάβητο**, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου γράμματος καὶ τὸ ἔχομε ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια.

Ἡ σειρά αὐτὴ μᾶς χρειάζεται πολὺ στὴ ζωὴ, γιατί μ' αὐτὴ γράφουμε τὰ ὀνόματα στὸν κατάλογό μας, τίς λέξεις στὶς ἐγκυκλοπαιδεῖες, στὰ λεξικά κλπ.

Μερικοὶ φθόγγοι δὲν ἔχουν ἀντίστοιχο γράμμα, ὅπως τὸ **γκ**, **μπ**, **ντ**, **ου**, **τσ**, **τζ** καὶ μερικά γράμματα ἔχουν τὸν ἴδιο φθόγγο (φωνή) ο—ω, η—ι—υ.

Ἔχομε γράμματα μικρὰ καὶ κεφαλαῖα. Τὰ κεφαλαῖα τὰ χρησιμοποιοῦμε στὴν ἀρχὴ κάθε γραπτοῦ λόγου καὶ ὕστερα ἀπὸ τελεία. Ἀκόμη γράφουμε τὸ πρῶτο γράμμα κεφαλαῖο στὰ κύρια ὀνόματα καὶ ὅλα τὰ γράμματα κεφαλαῖα στὶς διάφορες ἐπιγραφές.

Ἀσκηση: Νὰ μάθης ἀπ' ἔξω τὸ ἀλφάβητο. Νὰ γράψης καλλιγραφικὰ τὰ μικρὰ καὶ τὰ κεφαλαῖα γράμματα. Νὰ λὲς καὶ νὰ γράψης ἀπ' ἔξω τὸ ἀλφάβητο.

Φωνήεντα καὶ σύμφωνα

Οἱ φθόγγοι καὶ τὰ γράμματα χωρίζονται σὲ **φωνήεντα** καὶ σὲ **σύμφωνα**.

Φωνήεντα λέγονται τὰ γράμματα, φθόγγοι, ποὺ προφέρονται μὲ δυνατὴ φωνὴ καὶ σχηματίζουν μόνα τους συλλαβή: π.χ. **ο-ε-η**.

Σύμφωνα λέγονται τὰ γράμματα — φθόγγοι, ποὺ δὲν ἔχουν δυνατὴ φωνὴ καὶ δὲ σχηματίζουν μόνα τους συλλαβή: π.χ. **β, γ, δ**.

Τὰ **φωνήεντα** εἶναι 7: **α, ε, η, ι, ο, υ, ω**.

Τὰ **σύμφωνα** εἶναι 17: **β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, (ς), τ, φ, χ, ψ**.

Τὰ φωνήεντα **η** καὶ **υ** προφέρονται ὅταν τὸ **ι** (γιῶτα) καὶ τὸ φωνῆεν **ω** (ὠμέγα) προφέρεται ὅταν τὸ **ο** (ὄμικρον).

Χρόνος φωνηέντων

1. Τὰ φωνήεντα **ε** καὶ **ο** λέγονται **βραχύχρονα**, γιατί ἡ προφορὰ τους γινόταν πολὺ σύντομα στὴν ἀρχαία ἐποχὴ.

2. Τὰ φωνήεντα **η** καὶ **ω** λέγονται **μακρόχρονα**, γιατί στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἡ προφορὰ τους γινόταν ἀργά. Π.χ. τὸ **η** ὅταν **εε**, τὸ **ω** ὅταν **οο**.

3. Τὰ φωνήεντα **α, ι, υ** λέγονται **δίχρονα**, γιατί ἄλλοτε εἶναι βραχύχρονα καὶ ἄλλοτε μακρόχρονα.

Ἡ διάκριση τῶν φωνηέντων σὲ **βραχύχρονα, μακρόχρονα** καὶ **δίχρονα**, μᾶς βοηθάει στὸν ὀρθὸ τονισμό τῶν λέξεων.

Τὸ πρῶτο γράμμα σὲ κάθε λέξη λέγεται **ἀρχικὸ** καὶ τὸ τελευταῖο **τελικὸ**.

Ἀπὸ τὰ σύμφωνα τελικὰ ἔχομε μόνον τὸ **ς** καὶ **ν**. π.χ. ὁ **μαθητῆς**, τῶν **μαθητῶν**.

Τὸ μικρὸ **σ** στὸ τέλος τῶν λέξεων γράφεται ἔτσι: **ς** καὶ λέγεται **τελικὸ σίγμα**. Πολλὲς ξενικὲς λέξεις μπορεῖ νὰ τελειώνουν καὶ σὲ ἄλλα σύμφωνα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ **ς** καὶ **ν**: Ἀβραάμ, Ἰώβ, Τσόρτσιλ, Ροῦσβελτ.

Διπλὰ γράμματα. Τὰ γράμματα **ξ** καὶ **ψ** λέγονται διπλά, γιατί τὸ καθένα γίνεται ἀπὸ δύο γράμματα (φθόγγους). Τὸ **ξ** ἀπὸ **κ+σ** (κσύλο=ξύλο), τὸ **ψ** ἀπὸ **π+σ** (πσάρι=ψάρι). Τὸ (πσ) γράφεται πάντοτε μὲ **ψ**: **πήνω ψάρι**, ἐνῶ τὸ **κσ** στὶς λέξεις ποὺ τὸ πρῶτο συνθετικὸ τους εἶναι τὸ **ἐκ** γράφεται χωρὶς **ξ**. π.χ. **ἐκστρατεῖω, ἐκστρατεία**.

Στὶς ἄλλες περιπτώσεις γράφεται μὲ **ζ**. π.χ., **ἐξοχή, ξένος**.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΟΙ ΤΥΠΟΙ
ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Πόσα και ποια είναι τὰ μέρη τοῦ λόγου.

Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει χιλιάδες λέξεις, πού ἡ καθεμιὰ ἔχει τὴ σημασίᾳ τῆς.

Ὅλες οἱ λέξεις τῆς γλώσσας μας χωρίζονται σὲ δέκα εἶδη, πού ὀνομάζονται μέρη τοῦ λόγου.

Τὰ δέκα μέρη τοῦ λόγου εἶναι: ἄρθρο, οὐσιαστικό, ἐπίθετο, ἀντωνυμία, ρῆμα, μετοχή, ἐπίρρημα, πρόθεση, σύνδεσμος, ἐπιφώνημα.

Τὸ οὐσιαστικὸ καὶ τὸ ἐπίθετο λέγονται καὶ ὀνόματα.

Κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου.

Τὸ ἄρθρο, τὸ οὐσιαστικό, τὸ ἐπίθετο, ἡ ἀντωνυμία, τὸ ρῆμα καὶ ἡ μετοχὴ λέγονται κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου, γιατί κλίνονται, δηλαδή παρουσιάζουν τὸ καθένα στὸ λόγο, διάφορες μορφές (ἀριθμὸ, πτώση, πρόσωπο, ἐγκλιση κ.τ.λ.):

Παραδείγματα: Τὸ νερό, τοῦ νεροῦ, τὰ νερά, τῶν νερῶν·παίζω, παίζεις, παίζει, παίζομε, παίζετε, παίζουν, παιξε-λυμένος, λυμένον, λυμένη, λυμένο κλπ.

Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου.

Τὸ ἐπίρρημα, ἡ πρόθεση, ὁ σύνδεσμος καὶ τὸ ἐπιφώνημα λέγονται

ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου, γιατί δὲν κλίνονται, δηλαδή παρουσιάζονται πάντοτε στὸ λόγο μὲ τὴν ἴδια μορφή.

Παραδείγματα: Ἐδῶ, ἐκεῖ, οὔτε, μήτε, ἀπό, μετά, μακάρι.

Ἄκλιτα μέρη εἶναι καὶ ὅσες μετοχές τελειώνουν σὲ **οντας** ἢ **ωντας**: τρέχοντας, πηδώντας, καθώς καὶ μερικὰ ἀριθμητικὰ ἐπίθετα, ὅπως τὸ δέκα, εἴκοσι.

Οἱ μορφές πού παίρνει στὴν ὀμιλία μας κάθε κλιτὴ λέξη λέγονται **τύποι** τῆς λέξης.

Παραδείγματα: γεωργός, γεωργοῦ, γεωργό, γεωργοί, γεωργῶν, γεωργοῦς, χώρα, χώρας, χώρες, χωρῶν, σοφός, σοφοῦ, σοφό, ἐγώ, ἐσύ, αὐτός, γράφω, γράφεις, γράφει κλπ.

Μέρη τοῦ λόγου

Τὰ 10 μέρη τοῦ λόγου (μὲ παραδείγματα) εἶναι:

1. **Ἄρθρο** : ὁ, ἡ, τὸ, τοῦ, τῆς, τό, οἱ, τῶν, τίς, τοῦς, τά.
2. **Οὐσιαστικό** : Νίκος, Ἑλένη, σχολεῖο.....
3. **Ἐπίθετο** : καλός, καθαρὴ, παλιό.....
4. **Ἀντωνυμία** : Ἐγώ, ἐσύ, αὐτός.....
5. **Ρῆμα** : γράφω, διαβάζω, λούζομαι, ἔρχομαι.....
6. **Μετοχὴ** : γραμμένος, λουσμένη, γράφοντας, πηδώντας.
7. **Ἐπίρρημα** : ἐδῶ, ἐκεῖ, πάνω, πολύ, καλά, χτές.
8. **Πρόθεση** : μετά, ἀπό, ἀντί, παρά.
9. **Σύνδεσμος** : καί, οὔτε, μήτε, ἐπειδή.
10. **Ἐπιφώνημα** : ἄ! ὦ! ἄχ!

Ἀπὸ τὰ 10 μέρη τοῦ λόγου τὰ 6 πρῶτα κλίνονται (ἀλλάζουν μορφές), ἐνῶ τὰ 4 τελευταῖα εἶναι ἄκλιτα (δὲν κλίνονται).

Ἀσκηση. Νὰ μάθης τὰ 10 μέρη τοῦ λόγου ἀπέξω καὶ νὰ βρῆς ἀπὸ τὸ κάθε εἶδος ὅσες λέξεις μπορεῖς.

Θέμα—Χαρακτήρας—Κατάληξη

ὁ μαθητ-ῆς γράφ-ει τὸ μάθημ-α

οἱ μαθητ-ές γράφ-ουν τὰ μαθήματ-α.

Στὶς παραπάνω κλιτὲς λέξεις βλέπομε ὅτι τὸ τελευταῖο μέρος (ἢ λήγουσα) ἀλλάζει (μαθητ-ῆς, μαθητ-ές, γράφ-ει, γράφ-ουν, κλπ.).

Τὸ τελευταῖο μέρος τῆς λέξης (ἢ λήγουσα) ποὺ ἀλλάζει, τὸ λέμε **κατάληξη** (γιατὶ ἐκεῖ καταλήγει ἡ λέξη). Τὸ μέρος τῆς λέξης ποὺ δὲν ἀλλάζει (μένει ἀμετάβλητο) τὸ λέμε **θέμα**· καὶ τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ θέματος λέγεται **χαρακτήρας**.

Παράδειγμα

ὄνομα	θέμα	χαρακτήρας	κατάληξη
μαθητής	μαθητ-	(τ)	ής
μαθητῆ	μαθητ-	(τ)	ῆ
μαθητῆς	μαθητ-	(τ)	ές
γράφω	γραφ	(φ)	ω
γράφεις	γραφ	(φ)	εις
γράφει	γράφ	(φ)	ει

Άσκηση: χώρισε τίς λέξεις: σχολεῖο, βιβλίο, θρανίο, τετράδιο, γεωργός, μανάβης, γράφω, τρέχουν, διάβαζε, καλοί, φρόνιμος, ἐργατικός, μέ τὸν ἴδιο τρόπο τοῦ παραδείγματος.

Γένος, ἀριθμὸς καὶ πτώσεις.

Τὰ γένη τῶν ὀνομάτων

ὁ Νίκος	ἡ Μαρία	τὸ βιβλίο
ὁ μαθητής	ἡ μαθήτρια	τὸ θρανίο
ὁ δάσκαλος	ἡ δασκάλα	τὸ σχολεῖο
ὁ σκύλος	ἡ γάτα	τὸ ψωμί
ὁ πίνακας	ἡ καρέκλα	τὸ τραπέζι
ὁ ψηλὸς	ἡ ψηλὴ	τὸ ψηλὸ
ὁ ἀγαθὸς	ἡ ἀγαθὴ	τὸ ἀγαθὸ

Στὶς παραπάνω λέξεις βλέπομε ὅτι κάθε ὄνομα παίρνει μπροστὰ μία ἀπὸ τίς μονοσύλλαβες λέξεις **ὁ, ἡ, τὸ** ποὺ τίς λέμε **ἄρθρα**.

“Ὅσα ὀνόματα παίρνουν τὸ ἄρθρο **ὁ** λέγονται ὀνόματα ἀρσενικοῦ γένους ἢ ἀπλῶς **ἀρσενικά ὀνόματα**.”

“Ὅσα παίρνουν μπροστὰ τὸ ἄρθρο **ἡ** λέγονται ὀνόματα θηλυκοῦ γένους ἢ ἀπλῶς **θηλυκά ὀνόματα**.”

Καὶ ὅσα παίρνουν τὸ ἄρθρο **τὸ** λέγονται ὀνόματα οὐδετέρου γένους ἢ **οὐδέτερα ὀνόματα**.

Τὰ γένη τῶν ὀνομάτων εἶναι τρία: **ἀρσενικό, θηλυκὸ καὶ οὐδέτερο**.

Οἱ ἀριθμοὶ τῶν ὀνομάτων

ὁ πίνακας (ἕνας)	οἱ πίνακες (πολλοί)
ἡ γάτα (μία)	οἱ γάτες (πολλές)
τὸ θρανίο (ἕνα)	τὰ θρανία (πολλά)

“Ὅταν τὰ ὀνόματα φανερώουν ἕνα πρόσωπο, ζῶο, ἢ πράμα, λέμε ὅτι τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶναι στὸν **ἐνικό ἀριθμό**.” Ὅταν φανερώουν **πολλά**, λέμε ὅτι εἶναι στὸν **πληθυντικό ἀριθμό**.

Οἱ ἀριθμοὶ τῶν ὀνομάτων εἶναι δύο: **Ἐνικός καὶ Πληθυντικός**.

Οἱ πτώσεις τῶν ὀνομάτων

Ποὺς διαβάζει; ὁ μαθητής	(Ὀνομαστική)	} Ἐνικός ἀριθμὸς
Τίνος εἶναι τὸ βιβλίο; τοῦ μαθητῆ.	(Γενική)	
Ποιὸν θέλεις; τὸ μαθητῆ	(Αἰτιατική)	
Κάλεσέ τον.—μαθητῆ	(Κλητική)	
Ποιοὶ διαβάζουν; οἱ μαθητῆς	(Ὀνομαστική)	} Πληθυντικός ἀριθμὸς
Ποιανῶν εἶναι τὰ βιβλία; τῶν μαθητῶν	(Γενική)	
Ποιοὺς θέλετε; τοὺς μαθητῆς	(Αἰτιατική)	
Φώναξέ τους ὅλους—μαθητῆς	(Κλητική)	

Στὸν προφορικό καὶ τὸ γραπτὸ λόγο τὰ ἄρθρα καὶ τ' ἄλλα κλιτὰ μέρη ἀλλάζουν στὸ τέλος καὶ παίρνουν διάφορες μορφές (**τύπους**).

Οἱ ἀλλαγές αὐτές λέγονται **πτώσεις**.

Τὰ κλιτὰ μέρη ποὺ ἔχουν πτώσεις, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ρῆμα, λέγονται **πτωτικά**. Οἱ πτώσεις εἶναι τέσσερις:

Ὀνομαστική, Γενική, Αἰτιατική, Κλητική.

Άσκηση: Γράψε στὸ τετράδιό σου τὰ παρακάτω ὀνόματα, χωριστὰ τ' ἀρσενικά, τὰ θηλυκά καὶ τὰ οὐδέτερα στὸν ἐνικό καὶ πληθυντικό ἀριθμό.
—μαθητής, —γεωργός, —βιβλίο, —τετράδιο, —πίνακας, —δέντρο, —σοφός, —σοφή, —σοφὸ, —ἐργάτης, —μαθήτριάς, —παιδιά, —πίνακες, —καλοί, —καλές, —καλά.

Κλίσεις

Ἀπὸ τὰ πτωτικά τὰ οὐσιαστικά καὶ τὰ ἐπίθετα τὰ χωρίζομε σὲ **τρεις κλίσεις**:

Ἔλα τ' ἄρσενικά ὀνόματα εἶναι στὴν **πρώτη κλίση**.

Ἔλα τὰ θηλυκά ὀνόματα εἶναι στὴ **δεύτερη κλίση**.

Ἔλα τὰ οὐδέτερα ὀνόματα εἶναι στὴν **τρίτη κλίση**.

Κλίση λέμε τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο σχηματίζονται οἱ πτώσεις κάθε πτωτικοῦ.

Ἡ κλίση, τὸ γένος, ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ πτώση εἶναι τὰ **συνακόλουθά** του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. ΤΟ ἈΡΘΡΟ

Ὁ μαθητῆς

ἡ μαθήτρια

τὸ βιβλίον

ἕνας μαθητῆς

μιά μαθήτρια

ἕνα βιβλίον

(Ὁ Κώστας, ὀρισμένο πρόσωπο)

(ἡ Ἑλένη, ὀρισμένο πρόσωπο)

(τῆς Γραμματικῆς, ὀρισμένο βιβλίον)

(ὁποιοσδήποτε, ἀόριστο πρόσωπο)

(ὁποιαδήποτε, ἀόριστο πρόσωπο)

(ὁποιοδήποτε, ἀόριστο βιβλίον)

Οἱ λέξεις **ὁ, ἡ, τό, ἕνας, μιά, ἕνα**, πού μπαίνουν μπροστά στὰ ὀνόματα καὶ μᾶς φανερώνουν τὸ γένος τους, λέγονται **ἄρθρα**.

Οἱ μονοσύλλαβες λέξεις **ὁ, ἡ, τό**, πού μᾶς φανερώνουν ὀρισμένο πρόσωπο, ἡ ζῶο, ἡ πράμα, λέγονται **ὀριστικὸ ἄρθρο**.

Τὸ ἀριθμητικὸ **ἕνας, μιά, ἕνα**, πού μᾶς φανερώνει ἀόριστα, ἕνα πρόσωπο, ἕνα ζῶο, ἕνα πράμα, λέγεται **ἀόριστο ἄρθρο**.

Ἡ γλῶσσα μας ἔχει δύο ἄρθρα: τὸ **ὀριστικὸ ὁ, ἡ, τό** καὶ τὸ **ἀόριστο ἕνας, μιά, ἕνα**.

Νὰ πῶς κλίνονται τὰ τρία ἄρθρα ἄρσενικό—θηλυκὸ καὶ οὐδέτερο μὲ τὶς πτώσεις τους.

Κλίση τοῦ ὀριστικοῦ ἄρθρου

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πτώσεις	Ἄρσενικό	Θηλυκὸ	Οὐδέτερο
Ὀνομαστική	ὁ	ἡ	τό
Γενική	τοῦ	τῆς	τοῦ
Αἰτιατική	τό (ν)	τή (ν)	τό
Κλητική	—	—	—

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὀνομαστική	οἱ	αἱ	τά
Γενική	τῶν	τῶν	τῶν
Αἰτιατική	τούς	τίς (ἰ)	τά
Κλητική	—	—	—

1. Στὴν ποίηση γράφεται καὶ ὁ τύπος **τές**, στὸ θηλυκὸ ἄρθρο στὴν αἰτιατικὴ πτώση τοῦ πληθυντικοῦ: *Μὰ δὲν ἀκούνε τέες φωνές...*

Τὸ ὀριστικὸ ἄρθρο δὲν ἔχει κλητικὴ. Μόνο μπροστά στὰ ὀνόματα τῶν προσώπων μπορούμε νὰ χρησιμοποιήσωμε τὸ κλητικὸ ἐπιφώνημα—**ἔ**: *Γιάννη—ἔ Γιάννη!*

Κλίση τοῦ ἀόριστου ἄρθρου

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πτώσεις	Ἄρσενικό	Θηλυκὸ	Οὐδέτερο
Ὀνομαστική	ἕνας	μιά	ἕνα
Γενική	ἐνός	μιάς	ἐνός
Αἰτιατική	ἕνα (ν)	μιά	ἕνα

Τὸ ὀριστικὸ ἄρθρο στὴν αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ τόν, τήν, καὶ τὸ ἀόριστο ἕναν ἄλλοτε κρατᾷ τὸ **ν** καὶ ἄλλοτε **δχι**. Τὸ **ν** φυλάγεται στὶς λέξεις πού ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν ἢ σύμφωνο στιγμιαῖο (κ, π, τ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ, ξ, ψ). Τὸ **ν** χάνεται, ὅταν οἱ λέξεις ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνο ἐξακολουθητικὸ (β, γ, δ, ζ, θ, λ, μ, ν, ρ, σ, χ, φ).

"Όλα τὰ ἄρθρα πού θέλουν πνεῦμα, παίρνουν δασεία. Τὸ ἀόριστο ἄρθρο δὲν ἔχει πληθυντικὸ· ὅταν χρειαστῆ, τὸ μεταχειρίζομαστε χωρὶς ἄρθρο.

Στὴν αἰτιατική τοῦ ἀόριστου ἄρθρου στὸ θηλυκὸ γένος —μιά, μποροῦμε νὰ προσθέσωμε ἓνα —ν, ὅταν ἡ ἀκόλουθη λέξη ἀρχίζῃ ἀπὸ —α: μὴν ἀυγή, μὴν ἄλλη φορὰ.

Ἀσκήσεις καὶ ἐρωτήσεις: Πόσα ἄρθρα ἔχομε; Ποιὸ λέμε ὀριστικὸ καὶ ποιὸ ἀόριστο; Πότε φυλάγεται τὸ ν καὶ πότε χάνεται;

Γράψε τοὺς πίνακες τῶν ἄρθρων μαζί μ' ἓνα ὄνομα καὶ μάθε νὰ τὰ κλίνῃς γραπτὰ καὶ ἀπέξω. Νὰ μάθῃς τίς πτώσεις γραπτὰ καὶ ἀπέξω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

2. ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Οἱ λέξεις Γιώργος-Μαρία-πατέρας φανερόνουν	πρόσωπο	} συγκεκριμένο
» γάτα-σκύλος-ἄλογο	» ζῶο	
» μολύβι-ἔδρα-θρανίο	» πράμα	} κληρονομήσιμο
» πήδημα-τρέξιμο-ἔργωμα	» ἐνέργεια	
» λύπη-χαρὰ-πείνα	» κατάσταση	
» ἀνδρεία-κακία-καλοσύνη	» ιδιότητα	} ἀκληρονομήσιμο

"Όλες αὐτὲς οἱ λέξεις εἶναι οὐσιαστικά.

Οὐσιαστικά λέγονται οἱ λέξεις πού φανερόνουν πρόσωπο, ζῶο, πράμα, ἐνέργεια, κατάσταση ἢ ιδιότητα.

Τὰ οὐσιαστικά πού φανερόνουν πρόσωπο, ζῶο ἢ πράμα λέγονται **συγκεκριμένα**, γιατί μᾶς δείχνουν κάτι συγκεκριμένο, κάτι πού μπορούμε νὰ τὸ ἀντιληφτοῦμε μὲ τίς αἰσθήσεις μας (νὰ τὸ ἰδοῦμε, νὰ τὸ ἀκούσωμε, νὰ τὸ πιάσωμε κλπ.).

Τὰ οὐσιαστικά πού φανερόνουν ἐνέργεια, κατάσταση ἢ ιδιότητα λέγονται **ἀφηρημένα**, γιατί δὲ φανερόνουν κάτι τὸ χειροπιαστό, κάτι τὸ συγκεκριμένο.

Τὰ οὐσιαστικά (ὅπως εἶπαμε) ἔχουν τρεῖς κλίσεις, μιὰ γιὰ κάθε γένος. Στὴν πρώτη κλίση ἀνήκουν ὅλα τ' ἀρσενικά. Στὴ δεύτερη ὅλα τὰ θηλυκὰ καὶ στὴν τρίτη ὅλα τὰ οὐδέτερα.

Κύρια ὀνόματα

Ὁ Ἡρακλῆς-ὁ Κένταυρος, ἡ Ἑλλάδα, ἡ Ἀθήνα, τὰ Χριστούγεννα, τὸ Πάσχα-τὸ Μαῖναλο-τὸ Ἄργος-τὸ Σάββατο-ὁ Γιώργος, ὁ Μάρτης, ὁ Ἀπρίλης.

Τὰ ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων, τῶν χωρῶν, τῶν πόλεων, τῶν βουνῶν, τῶν ποταμῶν, τῶν μηνῶν, τῶν ἡμερῶν, τῶν ἑορτῶν, λέγονται κύρια ὀνόματα καὶ γράφεται τὸ πρῶτο γράμμα τους κεφαλαῖο.

Κοινὰ ὀνόματα

Ὁ μαθητής, ἡ μαθήτρια, τὸ πουλί, ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, τὸ σπίτι, τὸ τραπέζι, ἡ εὐτυχία, ἡ δυστυχία, ἡ πείνα.

Τὰ οὐσιαστικά πού φανερόνουν ὅλα τὰ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράματα ἀπὸ τὸ ἴδιο εἶδος ἢ ἀφηρημένες ἐννοιες, λέγονται **κοινὰ ὀνόματα**.

Στὰ κοινὰ ὀνόματα, τὸ πρῶτο γράμμα γράφεται μικρὸ.

Γενικὲς παρατηρήσεις

Μὲ κεφαλαῖο γράφονται οἱ λέξεις Θεός, Χριστός, Παναγία καὶ τὰ συνώνυμά τους, οἱ τιμητικοὶ τίτλοι: Βασιλιάς, Σεβασμιότατος, μερικὲς συντομογραφίες: Κοσ (κύριος), Κα (κυρία) κλπ.

"Όσα παράγονται ἀπὸ κύρια ὀνόματα γράφονται μὲ μικρὸ γράμμα: Ἀπρίλης—ἀπριλιάτικο, Σάββατο—σαββατιάτικο, κ. ἄλλα.

Τὰ οὐσιαστικά ἀπαντοῦν σ' ἓνα ἀπὸ τὰ τρία γένη: στὸ ἀρσενικὸ ἢ στὸ θηλυκὸ ἢ στὸ οὐδέτερο.

Τὸ γένος τῶν ὀνομάτων προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ ἄρθρο, πού βάζομε μπροστά.

Μερικά ουσιαστικά έχουν δύο γένη: ἡ μάντρα—τὸ μαντρί, ἡ στάμνα—τὸ σταμνί, ὁ γάτος—τὸ γαίτι.

Τὰ κύρια ὀνόματα ἔχουν μόνον Ἐνικὸ ἀριθμὸ. Μποροῦμε ὅμως νὰ σχηματίσουμε καὶ Πληθυντικὸ, ὅταν πρόκειται γιὰ πολλὰ πρόσωπα, μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα: οἱ Κολοκοτρωναῖοι, οἱ Μανρομιχαλαῖοι ἢ γιὰ ὀνόματα γιορτῶν—τὰ Φῶτα, οἱ Ἀποκριεῖς.

Ἐπάρχουν καὶ πολλὰ κοινὰ ὀνόματα μόνον μὲ πληθυντικὸ ἀριθμὸ: σιγαροπήτηριά, γεράματα, ἄγια, νιάτα, ἑξαπτέρυγα κλπ.

Πολλὰ ὀνόματα ἔχουν ἄλλη σημασία στὸν Ἐνικὸ καὶ ἄλλη στὸν Πληθυντικὸ: γυαλί-γυαλιά, διακοπή-διακοπές, μαλλί-μαλλιά, μοίρα-μοίρες, παραμονή-παραμονές, σίδηρο-σίδηρα, κόλλα-κόλλες, χαρτί-χαρτικά.

Ἴσοσύλλαβα οὐσιαστικά

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

ὁ μαθητῆς
ἡ μαθήτρια
τὸ τετράδιο

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

οἱ μαθητῆς
οἱ μαθήτριες
τὰ τετράδια

Ἐδῶ παρατηροῦμε ὅτι τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἔχουν τὸν ἴδιο ἀριθμὸ συλλαβῶν καὶ στὸν ἐνικὸ καὶ στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ.

Τὰ ὀνόματα ποὺ ἔχουν τὸν ἴδιο ἀριθμὸ συλλαβῶν καὶ στὸν ἐνικὸ καὶ στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ, λέγονται **ἴσοσύνλλαβα**.

Ἄνισοσύλλαβα οὐσιαστικά

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

ὁ ψάρας
ἡ ἀλεπούς
τὸ σῶμα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

οἱ ψάρα-δες
οἱ ἀλεπού-δες
τὰ σώμα-τα

Ἐδῶ παρατηροῦμε ὅτι τὰ ὀνόματα αὐτὰ στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ ἔχουν μίαν συλλαβὴ περισσότερὴ ἀπὸ τὸν ἐνικὸ.

Τὰ ὀνόματα ποὺ ἔχουν στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ μίαν συλλαβὴ περισσότερὴ ἀπὸ τὸν ἐνικὸ, λέγονται **ἀνισοσύνλλαβα**.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΚΛΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

ΠΡΩΤΗ ΚΛΙΣΗ - ΑΡΣΕΝΙΚΑ

Τὰ ἀρσενικὰ ὀνόματα ἀνήκουν στὴν πρώτη κλίση καὶ διαίρουσιντι σὲ δύο τάξεις: τὴν πρώτη καὶ τὴ δεύτερη τάξη.

Ἡ πρώτη τάξη ἔχει τὰ ὀνόματα ποὺ ἔχουν κατάληξη **ας—ης—ες—ους**.

Ἡ δεύτερη τάξη ἔχει τὰ ὀνόματα ποὺ τελειώνουν σὲ **ος**.

Τῆς πρώτης τάξης τὰ ὀνόματα εἶναι **ἴσοσύλλαβα** καὶ **ἀνισοσύνλλαβα**.

Τὰ **ἴσοσύλλαβα** ἔχουν τὶς ἴδιες συλλαβές, σ' ὅλες τὶς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, τὰ **ἀνισοσύνλλαβα** ὅμως ἔχουν μίαν συλλαβὴ περισσότερὴ στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ.

Πρώτη τάξη

Ἄρσενικὰ ἴσοσύλλαβα σὲ -ας.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ἄρσενικὰ ἴσοσύλλαβα σὲ -ας	ὁ ἀγών-ας	ὁ λοχί-ας	ὁ κήρυκ-ας
Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	τοῦ ἀγών-α	τοῦ λοχί-α	τοῦ κήρυκ-α
Ἄρσενικὰ ἀνισοσύνλλαβα σὲ -ος	τὸν ἀγών-α	τὸ λοχί-α	τὸν κήρυκ-α
Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	— ἀγών-α	— λοχί-α	— κήρυκ-α

Πληθυντικός αριθμός

Όνομαστική	οί	ἀγῶν-ες	οί	λοχί-ες	οί	κῆρυκ-ες
Γενική	τῶν	ἀγῶν-ων	τῶν	λοχι-ῶν	τῶν	κηρύκ-ων
Αἰτιατική	τούς	ἀγῶν-ες	τούς	λοχί-ες	τούς	κῆρυκ-ες
Κλητική	—	ἀγῶν-ες	—	λοχί-ες	—	κῆρυκ-ες

Παρατηρήσεις: 1. Ἀπό τὰ παραπάνω ἀρσενικά ὀνόματα τὰ **παροξύτονα** κρατᾶνε τὸν τόνο σὲ ὅλες τὶς πτώσεις, στὴν ἴδια συλλαβὴ τοῦ τὸν ἔχει καὶ ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὀνόματα σὲ **ιας** (λοχίας) καὶ τὰ δισύλλαβα σὲ **ας** (μήνας), τὰ ὁποῖα στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται στὴ λήγουσα (τῶν λοχιῶν, τῶν μηνῶν, τῶν ἀντρῶν).

2. Τὰ **προπαροξύτονα** στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα (τῶν κηρύκων).

Μερικά ὀνόματα στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ ἔχουν δύο τύπους (τοῦ ἀντρα-τοῦ ἀντρός, τοῦ Δία-τοῦ Διός, τοῦ μήνα-τοῦ μηνός) τὸ ὄνομα πατέρας βρίσκεται καὶ μὲ τὸν ἀκλιτο τύπο **πάτερ** (ὁ πάτερ Ἀκάκιος, τοῦ Πάτερ Ἡλία).

1) Ὅμοια μὲ τὸ **ἀγῶνας** κλίνονται τὰ ὀνόματα: αἰῶνας, χειμῶνας, κανόνας, ἡγεμόνας, ἐνεστώτας, λιμένας, Μαραθῶνας, Μαλέας, κλπ.

2) Κατὰ τὸ **λοχίας** κλίνονται: ταμίας, ξιφίας, μήνας, ἀντρας, κτηματίας, τραυματίας, καρχαρίας, σημηρίας κλπ.

3) Ὅπως τὸ **κῆρυκας** κλίνονται: γέροντας, δράκοντας, γείτονας, πίνακας, ρήτορας, κόρακας, Κόκλωπας, Μίνωας κ.λπ.

***Άσκηση.** Κλίνει ὅμοια ὀνόματα.

Ἀρσενικά ἀνισοσύλλαβα σὲ -ας

Ἐνικός ἀριθμός

Όνομ.	ὁ	παπάς	ὁ	κάλφας	ὁ	τσέλιγκας
Γέν.	τοῦ	παπᾶ	τοῦ	κάλφα	τοῦ	τσέλιγκα
Αἰτ.	τὸν	παπά	τὸν	κάλφα	τὸν	τσέλιγκα
Κλητ.	—	παπά	—	κάλφα	—	τσέλιγκα

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	οί	παπάδες	οί	καλφάδες	οί	τσελιγκάδες
Γεν.	τῶν	παπάδων	τῶν	καλφάδων	τῶν	τσελιγκάδων
Αἰτ.	τούς	παπάδες	τούς	καλφάδες	τούς	τσελιγκάδες
Κλητ.	—	παπάδες	—	καλφάδες	—	τσελιγκάδες

Ὅμοια μὲ τὸ **παπάς** κλίνονται: ὁ ψωμάς, ὁ ψαράς, ὁ λαδάς, ὁ καστανάς, ὁ Πειραιάς, ὁ Μουστράς.

Τὰ βαφτιστικά ὀνόματα: **Θωμᾶς, Κοσμᾶς, Λουκάς, Μηνᾶς**, καὶ τὰ οἰκογενειακά: **Παλαμᾶς, Σκουφᾶς, Φωκᾶς** κλπ. παίρνουν περισπωμένη.

Ὅμοια μὲ τὸ **κάλφας** κλίνονται: ὁ Ρήγας, ὁ Χότζας, ὁ μπάρμπας.

Ὅμοια μὲ τὸ **τσέλιγκας** κλίνονται: ὁ πρωτόπαπας.

Ἀρσενικά ἰσοσύλλαβα σὲ -ης.

Ἐνικός ἀριθμός

Όνομ.	ὁ	ἐργάτης	ὁ	μαθητής
Γεν.	τοῦ	ἐργάτη	τοῦ	μαθητῆ
Αἰτ.	τὸν	ἐργάτη	τὸν	μαθητῆ
Κλητ.	—	ἐργάτη	—	μαθητῆ

Πληθυντικός ἀριθμός

Όνομ.	οἱ	ἐργάτες	οἱ	μαθητές
Γεν.	τῶν	ἐργατῶν	τῶν	μαθητῶν
Αἰτ.	τούς	ἐργάτες	τούς	μαθητές
Κλητ.	—	ἐργάτες	—	μαθητές

Τὰ **παροξύτονα** ὀνόματα, στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴ λήγουσα: τῶν ἐργατῶν, τῶν πολιτῶν, τῶν εἰρηνοδίκων.

Ὅμοια μὲ τὸ **ἐργάτης** κλίνονται τὰ ὀνόματα: **Εἰρηνοδίκης, Νομάρχης, ναύτης, ἀσβέστης, φοράχτης, Μανιάτης** κλπ.

Ὅμοια μὲ τὸ **μαθητής** τὰ ὀνόματα: **δικαστῆς, ἀγρομιστῆς, καθηγητῆς, πολεμιστῆς, νοικιαστῆς, προσκυνητῆς** κλπ.

Άρσενικά σε -τής με διπλό πληθυντικό.

Ένικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	ὁ	θεριστής	οἱ	θεριστάδες	καὶ	οἱ	θεριστῆς
Γεν.	τοῦ	θεριστῆ	τῶν	θεριστᾶδων	»	τῶν	θεριστῶν
Αἰτ.	τὸ	θεριστῆ	τούς	θεριστάδες	»	τούς	θεριστῆς
Κλητ.	—	θεριστῆ	—	θεριστάδες	»	—	θεριστῆς

Ὅμοια κλίνονται: ὁ δουλευτής, κλαδευτής, πωλητής, πραγματευτής, τουγητής, ἀρέντης, Δεσπότης κ.ά.

Άρσενικά ἀνισοσύλλαβα σε -ης.

Ένικός αριθμός

Όνομ.	ὁ	χατζής	ὁ	βαρκάρης	ὁ	φούρναρης
Γεν.	τοῦ	χατζῆ	τοῦ	βαρκάρη	τοῦ	φούρναρη
Αἰτ.	τὸ	χατζῆ	τὸ	βαρκάρη	τὸ	φούρναρη
Κλητ.	—	χατζῆ	—	βαρκάρη	—	φούρναρη

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	οἱ	χατζῆδες	οἱ	βαρκάρηδες	οἱ	φουρνάρηδες
Γεν.	τῶν	χατζῆδων	τῶν	βαρκάρηδων	τῶν	φουρνάρηδων
Αἰτ.	τούς	χατζῆδες	τούς	βαρκάρηδες	τούς	φουρνάρηδες
Κλητ.	—	χατζῆδες	—	βαρκάρηδες	—	φουρνάρηδες

Τὰ προπαροξύτονα (φούρναρης), στὸν πληθυντικὸ κατεβάζουν τὸν τόνο κατὰ μία σύλλαβη.

Ὅμοια μὲ τὸ χατζής κλίνονται: καγετζής, πεταλωτής, γυνωμάτης, μερακλής, Κοστίης, Παντελής, Κοραίης, Παπαικολής κ.ά.

Παρατήρηση: Τὰ ἀρχαῖα κύρια ὀνόματα σε -ης, ποὺ τονίζονται στὴ λέγουσα παίρνουν περισπωμένη: Ημακλής, Περικλής, Θεμιστοκλής, Θυλῆς.

Ὅμοια μὲ τὸ βαρκάρης κλίνονται: μινιάβης, χασάπης, κρημάλωτης, ἀμάτης, Βασίλης, Κανάσης, Υψηλάντης, Γενάσης, Φλεβίτης κ.ά.

Ὅμοια μὲ τὸ φούρναρης: κλίνονται μόνο στὸν ἑνικὸ τὰ ὀνόματα: ὁ Δούναρης, ὁ Τάμεσης, ὁ Τίβρης.

Μερικὰ ὀνόματα σχηματίζουν τὸν πληθυντικὸ μὲ δύο τρόπους σε: -ηδες ἢ -αῖοι (κοιζοκόρηδες-κοιζοκοραῖοι, Κολοκοτρώνηδες-Κολοκοτραῖοι).

Άσκηση: Νὰ κλίνης μερικὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω ὀνόματα.

Άρσενικά ἀνισοσύλλαβα σε -ες.

Ένικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	ὁ	πανσές	οἱ	πανσέδες
Γεν.	τοῦ	πανσέ	τῶν	πανσέδων
Αἰτ.	τὸν	πανσέ	τούς	πανσέδες
Κλητ.	—	πανσέ	—	πανσέδες

Ὅμοια κλίνονται τὰ ὀνόματα: καφές, μενεζές, χασές, κεφτές, τενεκές, μεντεσές κλπ. Τὰ κύρια ὀνόματα: Τσελεμεντές, Μικές.

Μερικὰ παροξύτονα στὸν πληθυντικὸ κάνουν σε ηδες (κόντες-κόντηδες, φάντες-φάντηδες).

Άρσενικά ἀνισοσύλλαβα σε -ους.

Ένικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	ὁ	παππούς	οἱ	παππούδες
Γεν.	τοῦ	παπποῦ	τῶν	παππούδων
Αἰτ.	τὸν	παππού	τούς	παππούδες
Κλητ.	—	παππού	—	παππούδες

Ὅμοια μὲ τὸ παππούς κλίνονται μόνο στὸν ἑνικὸ τὰ ὀνόματα ὁ Ἰησοῦς, ὁ νοῦς, ὁ ροῦς.

Άσκηση: Νὰ κλίνης γραπτὰ καὶ προφορικὰ ὀνόματα ὅμοια μὲ τὸ παππούς καὶ παππούς.

Δεύτερη τάξη

Ἡ δεύτερη τάξη ἔχει ὀνόματα ἄρσενικά πού τελειώνουν σέ **ος** ἰσοσύλλαβα.

Ἄρσενικά ἰσοσύλλαβα σέ -ος, Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	ὁ	γιατρ-ὸς	ὁ	λύκ-ος	ὁ	δάσκαλ-ος
Γεν.	τοῦ	γιατρ-οῦ	τοῦ	λύκ-ου	τοῦ	δασκάλ-ου
Αἰτ.	τὸ	γιατρ-ὸ	τὸ	λύκ-ο	τὸ	δάσκαλ-ο
Κλητ.	—	γιατρ-ὲ	—	λύκ-ε	—	δάσκαλ-ε
Πληθυντικός ἀριθμός						
Ὄνομ.	οἱ	γιατρ-οἱ	οἱ	λύκ-οι	οἱ	δάσκαλ-οι
Γεν.	τῶν	γιατρ-ῶν	τῶν	λύκ-ων	τῶν	δασκάλ-ων
Αἰτ.	τούς	γιατρ-οὺς	τούς	λύκ-ους	τούς	δασκάλ-ους
Κλητ.	—	γιατρ-οἶ	—	λύκ-οι	—	δάσκαλ-οι

Μερικά ὀνόματα σέ **ος** στήν κλητική τοῦ ἐνικοῦ κάνουν **-ο**. π.χ. *Νίκο, Μάνο, Πέτρο, Σπύρο, γέρο, διάκο*, καθώς καί *κύριε Γιάννακό, Τοτό* κλπ.

Ὅμοια μέ τὸ **ὀξύτονο** *γιατρός* κλίνονται: *σκοπός, οὐρανός, ποταμός, σεισμός, Νικολός, Πατριάρχης* κτλ.

Ὅμοια μέ τὸ **προπαροξύτονο** *λύκος* κλίνονται: *ἥλιος, κήπος, τροῦλος, λόφος, θαλάσσιος, γάρος, Τοῦρκος, Ἀλέκος, Μάρκος* κτλ.

Ὅμοια μέ τὸ **προπαροξύτονο** *δάσκαλος* κλίνονται: *ἄνθρωπος, ἄνεμος, ἄγγελος, ἔμπορος, Βούλγαρος, Λίμμαχος, Φίλιππος, Ἀλέξανδρος, Μάντζαρος, Χριστόπουλος* κτλ.

Γενικοί ὀρθογραφικοί κανόνες τῶν ἄρσενικῶν

1. Τὰ ἄρσενικά ὀνόματα στήν γενική τοῦ πληθυντικοῦ τελειώνουν σέ **-ων-** μέ ὦμέγα: *τῶν δασκάλων, τῶν μηνῶν*.

2. Ἡ γενική τοῦ ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ, ὅταν τονίζεται στή μακρό-

χρονη λήγουσα παίρνει περισπωμένη. Π.χ. τοῦ *μαθητῆ-τῶν μαθητῶν, τοῦ νικητῆ-τῶν νικητῶν, τοῦ σκοποῦ, τῶν σκοπῶν*.

3. Ὅσα ἄρσενικά τελειώνουν σέ **-ας-** καί τονίζονται στή λήγουσα παίρνουν ὀξεῖα. Π.χ. ὁ *παπᾶς, ὁ μωλωνᾶς, ὁ φαράς*, ἐκτός ἀπὸ τὰ κύρια ὀνόματα *Κοσμάς, Θωμᾶς, Μηνᾶς, Λουκάς* κλπ. πού παίρνουν περισπωμένη. Ἡ κατάληξη **-ας** καί **α** στὰ ἄρσενικά εἶναι μακρόχρονη: *μήνας, χειμῶνας, χειμῶνα*.

4. Τὰ ἄρσενικά πού τελειώνουν σέ **-ώτης-** γράφουν τὸ **-ω-** μέ ὦμέγα. Π.χ. *στρατιώτης, Παναγιώτης* κλπ. Ἐξαιροῦνται τὰ ὀνόματα *Δεσπότης, ἀγο-ότης, συνω-μότης, δημ-ότης, ἱππότης, τοξότης*.

5. Τὰ ἄρσενικά πού σχηματίζουν τὸν πληθυντικὸ σέ **-ῆδες-** γράφονται μέ **-ῆτα-**. Π.χ. *παπουτσο-ῆδες, γανωματο-ῆδες* κλπ.

6. Τὰ ἄρσενικά σέ **-ητής-** γράφονται μέ **-ῆτα-**. Π.χ. *μαθητής, καθηγητής, ποιητής*.

7. Τὰ ἄρσενικά σέ **-ηγός-** γράφονται μέ **-ῆτα-**. Π.χ. ὁ *ἀρχηγός, ὁ στρατηγός, ὁ ὀδηγός, ὁ πλοηγός*.

8. Τὰ ἄρσενικά σέ **-ύτης-** γράφονται μέ **-ῦψιλον-**. Π.χ. ὁ *νεροχύτες, ὁ δ-ύτης*. Ἐξαιροῦνται τὰ *Ἅγιοε-εῖτης, Πηλιοε-εῖτης*.

9. Τὰ ἄρσενικά σέ **-ώλης-** γράφονται μέ **-ὦμέγα-**. Π.χ. ὁ *ἄνθρωπος-ώλης, ὁ παντοπ-ώλης, ὁ βιβλιοπ-ώλης*.

10. Τὰ ὀνόματα πού παίρνουν ὀξεῖα στή λήγουσα λέγονται **ὀξύτονα**. Τὰ ὀνόματα πού τονίζονται στήν παραλήγουσα καί παίρνουν ὀξεῖα λέγονται **παροξύτονα** καί τὰ ὀνόματα πού τονίζονται στήν προπαραλήγουσα λέγονται **προπαροξύτονα**.

11. Τὰ δίχρονα **α, ι, υ** στήν παραλήγουσα εἶναι βραχύχρονα. Ἐξαιρεῖται τὸ ὄνομα *Κωνσταντῖνος*.

12. Τὰ ἄρσενικά κύρια ὀνόματα, πού ἔχουν ἀρχαία καταγωγή καί τελειώνουν σέ **ης**, ὅταν τονίζονται στή λήγουσα παίρνουν περισπωμένη π.χ. **Περικλῆς, Θεμιστοκλῆς, Ἀπελλῆς, Ἡρακλῆς**. Ὅλα τ' ἄλλα κύρια ὀνόματα παίρνουν ὀξεῖα: ὁ *Παναγῆς, ὁ Κωστής, ὁ Κοραῆς, ὁ Παντελῆς, ὁ Μισοισσιππῆς*.

13. Τὰ ὀνόματα σέ **-ωνας** γράφονται μέ **-ω** (ὦμέγα): *ἐλαιῶνας, χειμῶνας, ἀνθῶνας, αἰῶνας, ἀγῶνας*. Γράφονται μέ **-ο** (ὀμικρον): *κανόνας, ἠγεμόνας, γείτονας, Ἀγαμέμνονας, Ἀλιάκμονας*.

14. Τὰ προπαροξύτονα σέ -ος καταβάζουσι τὸν τόνο στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ: ἄγγελος - ἀγγέλου καὶ στίς πλάγιες πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ: ἀγγέλων - ἀγγέλους.

Μερικὰ ὅμως ὀνόματα σύνθετα τὸν διατηροῦν: ἀντίλαλος-ἀντίλαλοι ἀνήφορος-ἀνήφοροι καὶ τὰ βαπτιστικά ὀνόματα Θεόδωρος-Θεόδωροι Χαράλαμπος-Χαράλαμποι, ἀντίλαλων, ἀνήφοροι.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΛΙΣΗ - ΘΗΛΥΚΑ

Ἡ δευτέρα κλίση ἔχει ὅλα τὰ θηλυκὰ ὀνόματα. Τὰ θηλυκὰ ὀνόματα διακρίνονται σέ **ισοσύλλαβα** καὶ **ἀνισοσύλλαβα**.

Θηλυκὰ ἰσοσύλλαβα σέ -α.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἡ	φωτιά	ἡ	χώρα	ἡ	τράπεζα
Γεν.	τῆς	φωτιᾶς	τῆς	χώρας	τῆς	τράπεζας
Αἰτ.	τῇ	φωτιά	τῇ	χώρᾳ	τῇ	τράπεζᾳ
Κλητ.	—	φωτιά	—	χώρα	—	τράπεζα

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	φωτιᾶς	οἱ	χώρες	οἱ	τράπεζες
Γεν.	τῶν	φωτιῶν	τῶν	χωρῶν	τῶν	τραπεζῶν
Αἰτ.	τίς	φωτιᾶς	τίς	χώρες	τίς	τράπεζες
Κλητ.	—	φωτιᾶς	—	χώρες	—	τράπεζες

Παρατηρήσεις: 1. Πολλὰ θηλυκὰ διατηροῦν τὸν τόνο σέ ὅλες τίς πτώσεις ἐκεῖ πού τὸν ἔχουν καὶ στὴν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ: ἀσπίδα-ἀσπίδας, ἀσπίδες-ἀσπίδων.

2. Τὰ παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα θηλυκὰ σέ -α, στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ καταβάζουσι τὸν τόνο στὴ λήγουσα: τῶν χωρῶν, τῶν τραπεζῶν, τῶν γυναικῶν, τῶν σφαιρῶν. Μερικὰ καταβάζουσι τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα: τῶν ὀρνίθων, τῶν κοινοτήτων, τῶν φαλάγγων κλπ.

Ὅμοια μὲ τὸ δεξότονο **φωτιά** κλίνονται: ἡ **μηλιά**, ἡ **ἐλιά**, ἡ **δροσιά**, ἡ **φωλιά**, ἡ **γριά**, ἡ **Κηφισιά**, ἡ **Κρητικιά**, ἡ **Κοκκινιά**, ἡ **Ἀθηνα**, ἡ **Δεμονιά**, ἡ **Γαρουφαλιά**, ἡ **ἀχλαδιά**, ἡ **καρδιά**.

Ὅμοια μὲ τὸ παροξύτονο **χώρα** κλίνονται: ἡ **ᾠρα**, **μπόρα**, **μοῖρα**, **γλώσσα**, **φλέβα** καὶ μὲ τονισμό στὴν γενική τοῦ πληθυντικοῦ στὴν παραλήγουσα: **μητέρα**, **λαμπάδα**, **ἀσπίδα**.

Ὅμοια μὲ τὸ προπαροξύτονο **τράπεζα** κλίνονται: ἡ **θάλασσα**, **μέλισσα**, **βίβλῖσσα**, **ἀλήθεια**, **θερμότητι**, **ποιότητα**, **εὐλάβεια**, **συμπάθεια**, **κρεβατοκίμαρα**, **μυλόπετρα**. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τονίζονται στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ στὴν παραλήγουσα: **ποιότητων**.

Μερικὰ ὅμοια ὀνόματα δὲ σχηματίζουν τὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ. Π.χ. τὰ ὑπόκοριστικά ἡ **βαρκούλα**, ἡ **ἀρχοντοπούλα**.

Θηλυκὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -α.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἡ	γιαγιά	οἱ	γιαγιάδες
Γεν.	τῆς	γιαγιάς	τῶν	γιαγιάδων
Αἰτ.	τῇ	γιαγιά	τίς	γιαγιάδες
Κλητ.	—	γιαγιά	—	γιαγιάδες

Τ' ἀνισοσύλλαβα παίρνουν στὸν πληθυντικὸ μίαν συλλαβὴν περισσότερη. Ὅμοια μὲ τ' ὄνομα **γιαγιά** κλίνονται: ἡ **κυρά**, ἡ **ὄκα**, ἡ **μαμά**, ἡ **νταντά** (ἡ **μάννα** στὸν πληθυντικὸ κάνει καὶ **μάννες**)

Ἄσκηση: Νὰ κλίνῃς τὰ ὀνόματα: ἡ γριά, ἡ Κηφισιά, ἡ γλώσσα, ἡ Ἑλλάδα, ἡ ἀλήθεια, ἡ Ἐρέτρια, ἡ ὄκα, ἡ μάννα.

Θηλυκὰ ἰσοσύλλαβα σέ -η.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἡ	φωνή	ἡ	γνώμη	ἡ	ἀνοιξή
Γεν.	τῆς	φωνῆς	τῆς	γνώμης	τῆς	ἀνοιξῆς
Αἰτ.	τῇ	φωνῇ	τῇ	γνώμῃ	τῇ	ἀνοιξῇ
Κλητ.	—	φωνή	—	γνώμη	—	ἀνοιξή

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	οἱ	φωνές	οἱ	γνώμες	οἱ	ἄνοιξες
Γεν.	τῶν	φωνῶν	τῶν	γνωμῶν		
Αἰτ.	τίς	φωνές	τίς	γνώμες	τίς	ἄνοιξες
Κλητ.	—	φωνές	—	γνώμες	—	ἄνοιξες

Τὰ προπαροξύτονα, γενική τοῦ πληθυντικοῦ δὲν ἔχουν σχεδὸν ποτέ.
 Ὅμοια μὲ τὸ ὄνομα **φωνή** κλίνονται: ἡ *ζωή*, ἡ *ἀρετή*, ἡ *πηγή*, ἡ *Κυριακή*, ἡ *Καρστινή*, ἡ Ἀφρική, ἡ *Βασιλική*.

Ὅμοια μὲ τὸ **γνώμη** κλίνονται: ἡ *ζώνη*, ἡ *χάρη*, ἡ *νόφη*, ἡ *ἐξαδέερη*, ἡ *καλοσύνη*, ἡ *Παλαιστίνη*, ἡ Ἑλένη, ἡ *Τετάρτη*.

Ὅμοια μὲ τὴν **ἄνοιξη** κλίνονται: (χωρὶς γενική πληθυντικοῦ) ἡ *βάφτιση*, ἡ *πέραση*, ἡ *Λυκόβρουση*, ἡ Ἀρτεμη, ἡ *κούραση*, ἡ *σίκαλη*, ἡ *σταύρωση*.

Θηλυκά ἀρχαϊόκλιτα σέ -η.

Ἐνικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	ἡ	τάξη	διαίρεση	οἱ	τάξεις	διαιρέσεις
Γεν.	τῆς	τάξης	διαίρεσης	τῶν	τάξεων	διαιρέσεων
Αἰτ.	τὴν	τάξη	διαίρεση	τίς	τάξεις	διαιρέσεις
Κλητ.	—	τάξη	διαίρεση	—	τάξεις	διαιρέσεις

Τὰ προπαροξύτονα **διαίρεση**, **κυβέρνηση** κτλ. στὸν πληθυντικὸν κατεβάζουν τὸν τόνο μιὰ συλλαβή: *διαιρέσεις*, *κυβερνήσεις*.

Ἀπὸ τὰ ἀρχαϊόκλιτα θηλυκά σέ -η, πολλὰ ὑπερδισύλλαβα ὀνόματα στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ κάνουν καὶ σέ **εως**. πχ. *τῆς διαίρεσης* ἢ *διαιρέσεως*, *τῆς δυνάμης* ἢ *δυνάμεως*.

Ὅμοια κλίνονται τὰ ὀνόματα: ἡ *πράξη*, ἡ *σκέψη*, ἡ *πόλη*, ἡ *κλίση*, ἡ *γέννηση*, ἡ *ἐξήγηση*, ἡ *κυβέρνηση*, ἡ *Τρίπολη*, ἡ Ἀλεξανδροπούλη.

Ἄσκησις. Κλίνει τὰ ὀνόματα: ἡ *λέξη*, ἡ *πόλη*, ἡ *κυβέρνησις*, ἡ *Τρίπολις*.

Θηλυκά σέ -ω

Ἐνικός αριθμός

Όνομ.	ἡ	Θεανῶ	ἡ	Βάσω
Γεν.	τῆς	Θεανῶς	τῆς	Βάσως
Αἰτ.	τὴ	Θεανῶ	τὴ	Βάσω
Κλητ.	—	Θεανῶ	—	Βάσω

Ὅμοια μὲ τὸ δεῦτόνο **Θεανῶ** κλίνονται: ἡ Ἀργυρῶ, *Καλυψῶ*, *Βαγγελιώ*, *Μαριγῶ*, *Λενιώ*, *Σαπφῶ*.

Ὅμοια μὲ τὸ παροξύτονο **Βάσω** κλίνονται: ἡ *Δέσπω*, *Φρόσω*, *Χρύσω*, *Μέλπω*, *Γκόλπω*, Ἀστέρω.

Παρατήρηση: Τὰ θηλυκά ὀνόματα σέ -ω δὲν ἔχουν πληθυντικὸν γιατί εἶναι κύρια.

Θηλυκά ἀρχαϊόκλιτα σέ -ος

Ἐνικός αριθμός

Όνομ.	ἡ	κιβωτὸς	ἡ	λεωφόρος	ἡ	εἴσοδος
Γεν.	τῆς	κιβωτοῦ	τῆς	λεωφόρου	τῆς	εἰσόδου
Αἰτ.	τὴν	κιβωτὸ	τὴ	λεωφόρο	τὴν	εἴσοδο
Κλητ.	—	κιβωτὸ	—	λεωφόρο	—	εἴσοδο

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	οἱ	κιβωτῆς (οἱ)	οἱ	λεωφόρες (οἱ)	οἱ	εἰσοδες (οἱ)
Γεν.	τῶν	κιβωτῶν	τῶν	λεωφόρων	τῶν	εἰσόδων
Αἰτ.	τίς	κιβωτῆς (οὓς)	τίς	λεωφόρες (οὓς)	τίς	εἰσοδες (οὓς)
Κλητ.	—	κιβωτῆς	—	λεωφόρες	—	εἰσοδες

Θηλυκά ἀρχαϊόκλιτα σέ -ος ἔχομε ὀξύτονα, παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα.

δέξυτονα: ἡ κιβωτός, θαλαμηγός, Αἰδηψός, Λεμεσός, Ἀμοργός, Ἰωλκός, Ὀδησσός.

παροξύτονα: ἡ λεωφόρος, διχοτόμος, ἡ τάφος.

προπαροξύτονα: ἡ εἴσοδος, ἐξοδος, ἔρημος, σύνοδος, περίμετρος, ἄβυσσος, Κόρινθος, Κίμωνος.

Παρατήρηση: α) Τὰ προπαροξύτονα θηλυκὰ σὲ -ος (εἴσοδος) στὴ γενική ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ καὶ αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ σὲ -ους κατεβάζουν τὸν τόνο στὴν παραλήγουσαι

τῆς εἰσόδου, τῶν εισόδων, τῶν εισόδους.

β) Τὰ θηλυκὰ ἀρχαϊκόκλιτα σὲ -ος σχηματίζουν τὴν ὀνομαστική τοῦ πληθυντικοῦ καὶ μὲ τὸν παλιὸ τύπο σὲ -οι καὶ τὴν αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ σὲ -ους: οἱ κιβωτές—οἱ κιβωτοί, τῶν κιβωτές—τῶν κιβωτοῦς.

Ἄσκηση: Νὰ κλίνης τὰ ὀνόματα: ἡ θαλαμηγός, ἡ τάφος, ἡ ἔρημος.

Ἄνισοσύλλαβα θηλυκὰ σὲ -ου

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἡ	μαῖμου	οἱ	μαῖμοῦδες
Γεν.	τῆς	μαῖμοῦς	τῶν	μαῖμοῦδων
Αἰτ.	τῇ	μαῖμου	τίς	μαῖμοῦδες
Κλητ.	—	μαῖμου	—	μαῖμοῦδες

Ὅμοια κλίνονται: ἡ ἀλεπού, γλωσσού, μωλονού, φωνακλού, σύνθετα: ξανθομαλλού, τοπωνυμίες: Κολοκυθού, Ζαχλωρού, βαφτιστικά: Μιχαλού, Λουλού, Ραλλού.

Ἄσκηση: Νὰ κλίνης ἓνα κοινὸ καὶ ἓνα κύριον ὄνομα σὲ -ου. ἡ γλωσσού, ἡ Κολοκυθού.

Γενικοὶ ὀρθογραφικοὶ κανόνες τῶν θηλυκῶν

1. Ἡ κατάληξη -α στὰ θηλυκὰ εἶναι μακρόχρονη: π.χ. ἡ κλώσσα, ἡ γλώσσα, ἡ πείνα.

2. Τὰ δίχρονα α-ι-υ στὴν παραλήγουσα εἶναι βραχύχρονα π.χ. ἀκίδες, Σαλαμίνας, βρύσες.

3. Τὰ θηλυκὰ ποὺ τελειώνουν σὲ -η γράφονται μὲ ἦτα: ἡ πηγὴ, ἡ τροφὴ, ἡ λύπη, ἡ τέχνη.

4. Τὰ θηλυκὰ σὲ -ος γράφονται μὲ **δμικρον:** ἡ κιβωτός, ἡ θαλαμηγός, ἡ Αἰδηψός, ἡ Κόρινθος.

5. Τὰ θηλυκὰ σὲ -ότητα γράφουν μὲ **δμικρον** τὸ ο τῆς παραλήγουσας. π.χ.: καθαρι-ότητα, θερμ-ότητα, ποι-ότητα, ἀνθρωπ-ότητα.

6. Τὰ κύρια θηλυκὰ ὀνόματα σὲ ω, τῶν γυναικῶν γράφονται μὲ **ὠμέγα:** Θεανώ, Κλειώ, Ἀργυρώ, κλπ., τῶν τόπων γράφονται μὲ (ο) **δμικρον:** Μύκονο, Σκιάθο, (ἐξαιρεῖται ἡ Ζαχάρω, τῆς Ἡλείας) καὶ ἡ Κώ.

7. Τὰ θηλυκὰ σὲ **ἰδα** γράφονται μὲ **γιῶτα:** ἡ σφραγίδα, ἡ πατριίδα, ἡ ἐλπίδα.

8. Τὰ θηλυκὰ σὲ **ἰσσα** γράφονται μὲ **γιῶτα** καὶ δύο **σσ:** ἡ Βασίλισσα, ἡ μέλισσα, ἀρχόντισσα. Ἐξαιροῦνται: Λάρισα, σάρισα.

9. Τὰ θηλυκὰ σὲ **ωσσα** γράφονται μὲ **ὠμέγα:** ἡ γλώσσα, ἡ κλώσσα.

10. Τὰ θηλυκὰ σὲ **αῖνα** γράφονται μὲ **ἄλφα γιῶτα:** Λύκαινα, δράκαινα, Λάμπραινα.

11. Τὰ θηλυκὰ σὲ **ἰλα** γράφονται μὲ **γιῶτα:** κοκκινίλα, σαπίλα, μαυρίλα. Ἐξαιρεῖται καντήλα.

12. Τὰ θηλυκὰ σὲ **-ιά-ια-ια** (δέξυτονα, παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα) γράφονται μὲ **-ι (γιῶτα):** Ἐλιά, κερασιά, μηριά, κρανιά. (Ἐξαιρεῖται τὸ **καρυά.**) ἄμαρτία, κακία, προδοσία, προστασία, πλεονεξία, δυστυχία, πλειοψηφία, φαντασία, ἀρρώστια, κάμπια, πούλια, φτήνια, Ἐρέτρια.

13. Πολλὰ θηλυκὰ ὀνόματα σὲ **-ια** ποὺ παράγονται ἀπὸ ρήματα σὲ **-εω** καὶ ἄλλα, γράφονται μὲ **-ει** (ἔψιλον γιῶτα): δουλειά, γιουρεια, (ἐ)σοδειά, Βασιλεία, λατρεία, παιδεία, πολιτεία, πορεία, ὄξεια, δισεία, πλατεία, θεία, ἄδεια, ἀλήθεια, βοήθεια, συνίθεια, Ἀλεξάνδρεια, Κυρώνεια, Θάλεια, Ἰφιγένεια.

Μερικὰ γράφονται μὲ **-οι:** ὀμόνοια, διχόνοια, πρόνοια, Εὐβοια, Τροία, χροία.

14. Τὰ θηλυκὰ σὲ **-αῖα** γράφονται μὲ **ἄλφα γιῶτα:** ἡ τροχαία, ἡ σημαία, ἡ ἀρχαία ἡ Κομμαία.

15. Τὰ θηλυκὰ ποὺ τελειώνουν σὲ **ἰνα** γράφονται μὲ **γιῶτα:** ἀραπίνα, λαγίνα, ἀξίνα, Μαυρίνα, Κατίνα, Σαλαμίνα, ἐξαιροῦνται τὸ Ἀθήνα, σφήνα, χίνα, λειχίνα, Λέσποινα, πείνα, ἄμυνα.

16. Τὰ θηλυκὰ σὲ **-ονα** γράφονται τὰ περισσότερα μὲ **-ο** (δμικρον): εἰκόνα, σταγόνα, ἀμαζόνα, ἀγκύονα, Γκιόνα, Χαλκιδόνα.

Γράφονται μὲ **-ὠ:** (ὠμέγα): λεγεόνα, ἀραβόνα, Βαβυλόνα, Ἀλόνα.

Άσκηση: Συμπλήρωσε τις παρακάτω λέξεις:

Ἡ Ἑλέν- τρέχει στήν αὐλ-.

Ἡ Αἰδηψ-ς καί ἡ Κόρινθ-ς εἶναι πόλεις.

Ἡ Κοινότη-τα φροντίζει γιά τήν καθαρι-τητα.

Ἡ Κλει- καί ἡ Ἑρατ- ἦσαν μούσες.

Ἡ κακ-α φέρνει τήν ἀμαρτ-α.

Ἡ Μαρ-να καί ἡ Κατ-να ἀπό τή Σαλαμ-να πήγαν στήν-Ἄθ-να. Ἡ Μύκου- καί ἡ Σκιάθ- εἶναι νησιά. Ἄρχόντι-α τῶν μελισσῶν εἶναι ἡ Βασίλ-α.

ΤΡΙΤΗ ΚΛΙΣΗ - ΟΥΔΕΤΕΡΑ

Τά οὐδέτερα ὀνόματα τῆς τρίτης κλίσης διαοοῦνται σέ δύο τάξεις:

Ἡ **πρώτη τάξη** ἔχει τὰ **ισοσύλλαβα** πού τελειῶνουν σέ ο, ι, ος: (τὸ νερό, τὸ ψωμί, τὸ δάσος).

Ἡ **δεύτερη τάξη** ἔχει τὰ **ἀνισοσύλλαβα** πού τελειῶνουν σέ μα, σιμο, ας, ως: (τὸ γράμμα, τὸ κλεισιμο, τὸ κρέας, τὸ φῶς).

Πρώτη τάξη

Οὐδέτερα ἰσοσύλλαβα σέ -ο

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	τὸ νερό	τὸ ζῶο	τὸ θέατρο	τὸ δάχτυλο
Γεν.	τοῦ νεροῦ	τοῦ ζῶου	τοῦ θεάτρου	τοῦ δάχτυλου
Αἰτ.	τὸ νερό	τὸ ζῶο	τὸ θέατρο	τὸ δάχτυλο
Κλητ.	— νερό	— ζῶο	— θέατρο	— δάχτυλο

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	τὰ νερά	τὰ ζῶα	τὰ θέατρα	τὰ δάχτυλα
Γεν.	τῶν νερῶν	τῶν ζῶων	τῶν θεάτρων	τῶν δάχτυλων
Αἰτ.	τὰ νερά	τὰ ζῶα	τὰ θέατρα	τὰ δάχτυλα
Κλητ.	— νερά	— ζῶα	— θέατρα	— δάχτυλα

Τά οὐδέτερα ἰσοσύλλαβα σέ ο διακρίνονται σέ τρεῖς κατηγορίες, **δέξυ-τονα** (τὸ νερό), **παροξύτονα** (τὸ ζῶο) καί **προπαροξύτονα** (τὸ ἄτομο, τὸ δάχτυλο).

Ἀπό τὰ προπαροξύτονα ἄλλα κατεβάζουν τὸν τόνο στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ, ὅπως (τοῦ ἀτόμου, τῶν ἀτόμων) καί ἄλλα διατηροῦν τὸν τόνο στήν ἴδια συλλαβή σέ ὅλες τις πτώσεις (τὸ δάχτυλο, τοῦ δάχτυλου).

Ὅμοια μὲ τὸ δξύτονο τὸ νερό κλίνονται: τὸ φυτό, τὸ αὐγό, τὸ καμπαναριό, τὸ Ζευγολατιό, τὸ φτερό, τὸ συμπεθεριό.

Ὅμοια μὲ τὸ παροξύτονο τὸ ζῶο κλίνονται: τὸ σχολεῖο, τὸ μῆλο, τὸ βιβλίο, τὸ πλοῖο, τὸ θρανίο, τὸ ὑπουργεῖο, τὸ Βελεστίνο.

Ὅμοια μὲ τὸ προπαροξύτονο τὸ θέατρο (πού κατεβάζει τὸν τόνο) κλίνονται: τὸ σίδερο, τὸ λάχανο, τὸ σύννεφο, τὸ βότανο, τὸ ἄλογο, τὸ ὄργανο.

Ὅμοια μὲ τὸ προπαροξύτονο τὸ δάχτυλο, πού φυλάει τὸν τόνο, κλίνονται: τὸ κάρβουνο, τὸ κάστανο, τὸ λάχανο. Τὰ σύνθετα: τὸ δισκοπότηρο, τὸ χαμόκλαδο, τὸ χριστόφωμο καί ἄλλα.

Μερικά σέ -ο ἄλλοτε διατηροῦν τὸν τόνο καί ἄλλοτε τὸν κατεβάζουν: τοῦ προβάτου καί τοῦ πρόβατου, τοῦ βουτύρου καί τοῦ βούτυρου, τοῦ γονάτου καί τοῦ γόνατου.

Κανόνας: τὸ α σὲ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι πάντα βραχύχρονο: π.χ. τὰ ζῶα, τὰ σχολεῖα, τὰ πλοῖα, τὰ μῆλα τὸ σῶμα, τὸ τμήμα.

Άσκηση: Νά κλίνης 4 οὐδέτερα ὀνόματα, ἓνα ἀπὸ κάθε κατηγορία.

Οὐδέτερα ἰσοσύλλαβα σέ -ι

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	τὸ ψωμί	τὸ λουλούδι	τὰ ψωμιά	τὰ λουλούδια
Γεν.	τοῦ ψωμοῦ	τοῦ λουλουδιοῦ	τῶν ψωμιῶν	τῶν λουλουδιῶν
Αἰτ.	τὸ ψωμί	τὸ λουλούδι	τὰ ψωμιά	τὰ λουλούδια
Κλητ.	— ψωμί	— λουλούδι	— ψωμιά	— λουλούδια

Κανόνας: τὸ ι σὲ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι μακρόχρονο π.χ. τὸ λουλούδι, τὸ μαρούλι, τὸ ποτήρι, τὸ μαχαίρι.

Τά οὐδέτερα πού τελειῶνουν σέ ι γράφονται μὲ ι (γιῶτα): τὸ πουλί, τὸ παιδί, τὸ τραπέζι. Ἐξαιροῦνται καί γράφονται μὲ υ (ὑψιλον), τὰ οὐδέτερα: βράδυ, δόρυ, δξύ, στήν ὀνομαστική, αἰτιατική καί κλητική τοῦ ἐνικοῦ καί σέ ὅλες τις πτώσεις—τὸ δάκρυ, δίχτυ, στάχυ.

Όλα τὰ οὐδέτερα παροξύτονα σὲ *ι*, στὴ γενική ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴ λήγουσα : τοῦ ποτηριοῦ, τῶν ποτηριῶν, τοῦ τραπεζιοῦ, τῶν τραπεζιῶν κλπ.

Όμοια μὲ τὸ δξύτονο τὸ **ψωμί** κλίνονται: τὸ παιδί, τὸ κλουβί, τὸ κουνί, τὸ σκυλί, τὸ πουλί, τὸ πανί, τὸ σφυρί.

Όμοια μὲ τὸ παροξύτονο τὸ **λουλούδι** κλίνονται: τὸ μαρούλι, τὸ μάτι, τὸ ἀηδόνι, τὸ χέρι, τὸ Σούλι, τὸ ἀρνάκι, τὸ χεράκι.

Τὰ ὑποκοριστικά τὸ ἀρνάκι, τὸ χεράκι, τὸ μαχαιράκι, δὲ σχηματίζουν γενική στὸν ἐνικό καὶ πληθυντικό, ὄχι χερακιοῦ-χερακιῶν, ἀλλὰ χεριοῦ-χεριῶν.

Μερικά οὐδέτερα σὲ *-ι* ὅπως τὸ σόι, τὸ ρολόι, τὸ Τατόι, τὸ τσαί, τὸ φαί στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ καὶ σὲ ὄλες τίς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ παίρνουν μπροστά ἀπὸ τὸ *ι* ἓνα *γ*: π.χ.: τὸ ρολόι, τοῦ ρολοιοῦ, τὰ ρολόγια, τῶν ρολογιῶν.

Άσκηση: Νὰ κλίνης τὰ ὀνόματα τὸ παιδί, τὸ πουλί, τὸ μάτι, τὸ Σούλι.

Οὐδέτερα ἰσοσύλλαβα σὲ *-ος*

Ένικός

Πληθυντικός

Όνομ.	τὸ λάθος	τὸ στέλεχος	τὰ λάθη	τὰ στελέχη
Γεν.	τοῦ λάθους	τοῦ στελέχους	τῶν λαθῶν	τῶν στελεχῶν
Αἰτ.	τὸ λάθος	τὸ στέλεχος	τὰ λάθη	τὰ στελέχη
Κλητ.	— λάθος	— στέλεχος	— λάθη	— στελέχη

Παρατηρήσεις: Τὰ οὐδέτερα σὲ *-ος* στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴ λήγουσα (τῶν λαθῶν, τῶν στελεχῶν). Ἐπίσης τὰ προπαροξύτονα **στέλεχος** κατεβάζουν τὸν τόνο στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ (τοῦ στελέχους) καὶ στὴν ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική τοῦ πληθυντικοῦ στὴν παραλήγουσα (τὰ στελέχη, τὰ στελέχη, στελέχη).

Όμοια μὲ τὸ **λάθος** κλίνονται: τὸ δάσος, κράτος, βάρος, μέρος, μῆκος, τέλος, Ἄργος κλπ.

Όμοια μὲ τὸ **στέλεχος** κλίνονται: τὸ μέγεθος, ἔδαφος, πέλαγος κλπ.

Τὸ ὄνομα **πέλαγος** συνηθίζεται καὶ ὁ τύπος: τὸ πέλαγο, τοῦ πελάγου, τὰ πέλαγα. Τὸ ὄνομα τὸ στήθος σχηματίζεται στὸν πληθυντικό: τὰ στήθη, τὰ στήθια.

Δεύτερη τάξη

Οὐδέτερα ἀνισοσύλλαβα σὲ *-μα*

Ένικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Όνομ.	τὸ σῶμα	τὸ μάθημα	τὰ σώματα	τὰ μαθήματα
Γεν.	τοῦ σώματος	τοῦ μαθήματος	τῶν σωμάτων	τῶν μαθημάτων
Αἰτ.	τὸ σῶμα	τὸ μάθημα	τὰ σώματα	τὰ μαθήματα
Κλητ.	— σῶμα	— μάθημα	— σώματα	— μαθήματα

Όμοια μὲ τὸ **σῶμα** κλίνονται: τὸ χῶμα, τὸ στόμα, τὸ βῆμα, τὸ γράμμα, τὸ γάλα, τὸ νῆμα.

Όμοια μὲ τὸ **μάθημα** κλίνονται: τὸ ὄνομα, τὸ διάλειμμα, τὸ πρόβλημα, τὸ ποίημα, τὸ σκέπυσμα, τὸ πρόγραμμα.

Μερικά συνηθίζονται μόνο στὸν πληθυντικό: γεράματα, τρεχάματα, σπουδάσματα.

Οὐδέτερα ἀνισοσύλλαβα

α) σὲ *-ιμο* (σιμο—ζιμο—ψιμο) β) σὲ *-ας*.

Ένικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Όνομ.	τὸ γράψιμο	τὸ κρέας	τὰ γραψίματα	τὰ κρέατα
Γεν.	τοῦ γραψίματος	τοῦ κρέατος	τῶν γραψιμάτων	τῶν κρεάτων
Αἰτ.	τὸ γράψιμο	τὸ κρέας	τὰ γραψίματα	τὰ κρέατα
Κλητ.	— γράψιμο	— κρέας	— γραψίματα	— κρέατα

γ) σὲ *-ως*.

τὸ φῶς	τὰ φῶτα
τοῦ φωτός	τῶν φώτων
τὸ φῶς	τὰ φῶτα
— φῶς	— φῶτα

1) Όμοια μὲ τὸ **γράψιμο** κλίνονται: τὸ τάξιμο, τὸ δέσιμο, τὸ πλόσιμο, τὸ πλέξιμο, τὸ ντύσιμο, τὸ βάψιμο.

2) Όμοια μὲ τὸ **κρέας** κλίνονται: τὸ τέρας, τὸ πέρας.

3) Όμοια μὲ τὸ **φῶς** κλίνονται: τὸ καθεστῶς, τὸ γεγονός.

Γενικοί ὀρθογραφικοί κανόνες τῶν οὐδετέρων.

- 1) Ὅλα τὰ οὐδέτερα ἔχουν στὸν ἐνικό καὶ πληθυντικό τρεῖς πτώσεις ὅμοιες: (ὀνομαστική, αἰτιατική, κλητική).
- 2) Στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ ὅλα τὰ οὐδέτερα τελειώνουν σὲ **-ων** (τῶν νερῶν, τῶν ψωμιῶν, τῶν λαθῶν κλπ.).
- 3) Ἡ κατάληξη **α** τῶν οὐδετέρων εἶναι πάντοτε βραχύχρονη π.χ. τὸ σῶμα, τὸ βῆμα, τὰ φῶτα, τὰ μῆλα.
- 4) Τὸ **-ι** στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι μακρόχρονο. π.χ. τὸ λουλούδι, τὸ μαρούλι.
- 5) Τὰ δίχρονα **α-ι-υ** στὴν παραλήγουσα τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύχρονα.
- 6) Τὰ οὐδέτερα ποὺ τελειώνουν σὲ **ι** γράφονται μὲ **γιῶτα (ι)**: τὸ παιδί, τὸ ψωμί κλπ. Ἐξαιροῦνται καὶ γράφονται μὲ **υψίλον (υ)** τὰ οὐδέτερα: τὸ βράδυ, δάκρυ, δίχτυ, στάχυ, δόρυ, δξύ.
- 7) Ὅσα τελειώνουν σὲ **ιμο** (σιμο, ξιμο, ψιμο) γράφονται μὲ **γιῶτα (ι)**: τὸ δέσιμο, τὸ τάξιμο, τὸ γράψιμο.
- 8) Τὰ οὐδέτερα σὲ **-ιο** γράφονται μὲ (γιῶτα καὶ ὀμικρον) π.χ. βιβλίο, γυμναστήριο, δικαστήριο κλπ. Ἐκτός ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ φανερώνουν ἓνα μέρος ποὺ βάζομε κάτι: (δοχεῖο, ἀρχεῖο) ἢ ποὺ φανερώνουν ἓνα σπίτι: (σχολεῖο, γραφεῖο, φαρμακεῖο). Ἐξαιρεῖται τὸ πλοῖο.
- 9) Τὰ οὐδέτερα σὲ **-ιδι** γράφονται στὴν παραλήγουσα μὲ **γιῶτα (ι)**: φίδι, ταξίδι, βαγίδι.
Ἐξαιροῦνται: τὸ κρεμμύδι, φρούδι, -μύδι καὶ καρύδι μὲ **υ**.
» τὸ στρεῖδι, ἀντικλεῖδι μὲ **ει**.
καὶ τὸ Παλαμῆδι μὲ **η**.
- 10) Τὰ οὐδέτερα σὲ **ωμα** γράφονται μὲ **ὠμέγα (ω)** π.χ. τὸ σῶμα, τὸ χῶμα, τὸ στρώμα κλπ. Ἐξαιροῦνται: τὸ κόμμα, στόμα, ὄνομα.
- 11) Τὰ οὐδέτερα σὲ **ονι** γράφονται στὴν παραλήγουσα μὲ **ὀμικρον (ο)**: τὸ λεμόνι, τὸ πεπόνι, τὸ χιόνι. κλπ.
Ἐξαιροῦνται: τὸ παγώνι, τὸ παραγώνι, τὸ κωδώνι, τὸ ἄλώνι.

Ἄσκηση: Νὰ συμπληρώσῃς τίς παρακάτω λέξεις καὶ νὰ δικαιολογήσῃς τὸν τόνο ποὺ πρέπει νὰ βάνῃς. Τὸ σῶμα, τὸ βῆμα, τὰ φῶτα, τὸ χρῆμα, τὸ νῆμα, τὸ μαρούλι, τὸ λουλούδι, τὸ τραγοῦδι, τὸ βράδυ, τὸ δίχτυ, τὸ δέσιμο, τὸ γράψιμο, τὸ ταξίδι, τὸ βαρεῖδι, τὸ κρεμμύδι, τὸ καρύδι, τὸ στρεῖδι, τὸ Παλαμῆδι, τὸ στῆμα, τὸ σῆμα, τὸ κῆμα, τὸ λεμόνι, τὸ παγῶνι, τὸ χιῶνι, τὸ κωδῶνι.

ΑΝΩΜΑΛΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Μερικὰ οὐσιαστικά δὲν κλίνονται σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῶν τριῶν κλίσεων. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ λέγονται **ἀνώμαλα οὐσιαστικά**.

Τὰ ἀνώμαλα οὐσιαστικά εἶναι: **ἄκλιτα, ἔλλειπτικά, ἰδιόκλιτα, διπλόκλιτα, διπλόμορφα καὶ διπλοκατάληχτα**.

1. Ἄκλιτα

Ἄκλιτα εἶναι τὰ οὐσιαστικά ἐκεῖνα, ποὺ ἔχουν σὲ ὅλες τίς πτώσεις τὴν ἴδια κατάληξη.

Τὰ ἄκλιτα πάλι τὰ χωρίζομε σὲ **κοινὰ οὐσιαστικά** καὶ **κύρια ὀνόματα**.

α) **Ἄκλιτα κοινὰ οὐσιαστικά** εἶναι, ὅσα ἔχουν ξενική καταγωγή καὶ μερικὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου: τὸ ἄλφα, τὸ βῆτα, τὸ δέλτα, κλπ. τὸ τράμ, τὸ ρεκόρ, τὸ μπάρ, τὸ χερουβίμ, τὸ ζενίθ, τὸ κονιάκ.

Τὰ ἄκλιτα, ὅταν δὲν ἀναφέρονται σὲ πρόσωπα, εἶναι γένους οὐδετέρου.

Μερικὲς **λαϊκὲς λέξεις**: τὸ διάβα, τὸ ἔχει, ἡ γῆς.

Μερικὰ **προταχτικά**, ἄγια-ἄι-, γερο, κυρ, καπετάν, μάστορ, μπάρομπα, Χατζῆ, ποὺ εἶναι συγκομμένοι τύποι ἢ εἶναι τύποι τῆς αἰτιατικῆς, ἀπὸ τὰ κοινὰ ἐπίθετα ἢ τὰ κοινὰ οὐσιαστικά: ἅγιος, ἅγια, γέρος, κύριος, καπετάνιος, μάστορας, μπάρομπας, Χατζῆς: τὸ γερο μπάρομπα, τοῦ γερο-μπάρομπα, ὁ Ἀι-Γιώργης, τοῦ Ἀι-Γιώργη. Τὸ πάτερ ἦταν κλητική τοῦ πατῆρ: ὁ πάτερ Ἰωσήφ, τοῦ Πάτερ Ἰωσήφ κλπ.

β) **Ἄκλιτα κύρια ὀνόματα** εἶναι πολλὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα Ἑλλήνων: ὁ Παπανδρέου, ὁ Παπαναστασίου, ἄλλα μὲ ξενική καταγωγή ὁ Ἀβέρωφ καὶ ἄλλα ξενικὰ ὁ Ἀδάμ, ὁ Οὐγκό, ὁ Φλέμιγκ, ὁ Παστέρ, ξενικὲς τοπωνυμίες, τὸ Σινά, ἡ Ἱερουσαλήμ, τὸ Γιβραλτάρ, ἡ Βηθλεέμ. Τὰ ὀνόματα γυναικῶν ποὺ ἔχουν πάρει τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν ἄντρα τους ἢ τὸν πατέρα τους (θηλυκὰ ἀντρωνυμικά) καὶ μένου ἀκλιτα: ἡ κυρία Μπότσαρη, ἡ δεσποινὶς Κολοκοτρώνη, τῆς κυρίας Μπότσαρη.

2. Ἐλλειπτικά

Ἐλλειπτικά οὐσιαστικά λέγονται ὅσα δὲν ἔχουν ὅλες τίς πτώσεις (λείπουν μερικὲς πτώσεις) καὶ συνηθίζονται σὲ ὀρισμένες μόνο φράσεις: πρῶι, σέβας, σέλας, τάραχος, δεῖλι, ἡπατα, ἐπίχειρα, ὄφελος, προάλλες, σύγκαλα.

3. Ίδιόκλιτα

Ίδιόκλιτα λέγονται όσα ακολουθοῦν δικό τους τρόπο κλίσης. Τέτοια είναι.

α) Μερικά άρσενικά σε -εας: ό γραφέας, ό διανομέας, ό δεκανέας, ό συγγραφέας, ό εισαγγελέας, ό κουρέας και κλίνονται έτσι:

	Ένικος αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Όνομ.	ό γραμματέας	οί γραμματεῖς
Γεν.	τοῦ γραμματέα	τῶν γραμματέων
Αίτ.	τό γραμματέα	τούς γραμματεῖς
Κλητ.	— γραμματέα	— γραμματεῖς

β) Τά οὐσιαστικά συγγενής, εὐγενής (εὐπατρίδης). σχηματίζουν τὸν πληθυντικὸ σε εἰς, ὦν: οἱ συγγενεῖς, τῶν συγγενῶν, τούς συγγενεῖς.

γ) Μερικά οὐδέτερα πού τελειώνουν σε -ον -αν, -εν, -υ, κλίνονται σάν τὰ παρακάτω:

Ένικος αριθμός

Όνομ.	τό	ὄν	σύμπαν	φωνήεν	ὄξύ	δόρυ
Γεν.	τοῦ	ὄντος	σύμπαντος	φωνήεντος	ὄξεός	δόρατος
Αίτ.	τό	ὄν	σύμπαν	φωνήεν	ὄξύ	δόρυ
Κλητ.	—	ὄν	σύμπαν	φωνήεν	ὄξύ	δόρυ

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	τά	ὄντα	σύμπαντα	φωνήεντα	ὄξεά	δόρατα
Γεν.	τῶν	ὄντων	σμπάντων	φωνήέντων	ὄξεῶν	δοράτων
Αίτ.	τά	ὄντα	σύμπαντα	φωνήεντα	ὄξεά	δόρατα
Κλητ.	—	ὄντα	σύμπαντα	φωνήεντα	ὄξεά	δόρατα

Όνόματα σε -ον: τό ὄν (αὐτό πού ὑπάρχει) τό μέλλον, τό παρόν.

Όνόματα σε -αν: τό πᾶν, τό σύμπαν.

Όνόματα σε -εν: τό φωνήεν, τό μηδέν (πληθυν. μηδενικά).

Όνόματα σε -υ: τό δόρυ, τό ὄξύ.

4. Διπλόκλιτα

Μερικά οὐσιαστικά στὸν πληθυντικὸ ἀλλάζουν γένος (ό καπνός τῆς φωτιάς, τὰ καπνά, τὰ καπνόφυτα) κι έτσι ἔχουν δύο κλίσεις.

Τὰ ὀνόματα πού ἀνήκουν σε δύο κλίσεις, λέγονται διπλόκλιτα και είναι σχεδόν ὅλα άρσενικά. Στὸν πληθυντικὸ κλίνονται σάν οὐδέτερα, ἀκόμη και ἂν σχηματίζουν παράλληλα και τὸν κανονικὸ πληθυντικὸ. Τέτοια ὀνόματα είναι:

Ένικος	Πληθυντικός	
ό καπνός	οἱ καπνοί	τὰ καπνά
ό δεσμός	οἱ δεσμοί	τὰ δεσμά
ό πηλός	οἱ πηλοί	τὰ πηλά
ό οὐρανός	οἱ οὐρανοί	τὰ οὐράνια
ό λόγος	οἱ λόγοι	τὰ λόγια
ό λαιμός	οἱ λαιμοί	τὰ λαιμά
ό ναῦλος	οἱ ναῦλοι	τὰ ναῦλα
ό γκρεμνός	οἱ γκρεμνοί	τὰ γκρεμνά
ό χρόνος	οἱ χρόνοι	τὰ χρόνια
ό φάκελος	οἱ φάκελοι	τὰ φάκελα
ό σταθμός	οἱ σταθμοί	τὰ σταθμά
ό σκελετός	οἱ σκελετοί	τὰ σκελετά
ό κότσυφας	οἱ κότσυφοί	τὰ κοτσύφια
ό βράχος	οἱ βράχοι	τὰ βράχια
ή νιότη	τὰ νιάτα	αὐτά ἔχουν διαφορετικὸ γένος στὸν πληθυντικὸ.
ό πλούτος	τὰ πλούτη	
ό πεῦκος	τὰ πεῦκα	
ό πλάτανος	τὰ πλατάνια	

5. Διπλόμορφα

Τά οὐσιαστικά πού παρουσιάζονται με δύο μορφές (τύπους), λέγονται διπλόμορφα.

Διπλόμορφα και στοὺς δύο ἀριθμούς:

ό γέρος—οἱ γέροι,	ό γέροντας—οἱ γέροντες
ό δράκος—οἱ δράκοι	ό δράκοντας—οἱ δράκοντες

Διπλόμορφα μόνο στον ενικό :

ὁ Αἴας—ὁ Αἴαντας	ὁ Κάλχας—ὁ Κάλχαντας
ὁ Ἄτλας—ὁ Ἄτλαντας	ὁ χάρος—ὁ χάροντας
ὁ γίγας—ὁ γίγαντας	ὁ ἐλέφας—ὁ ἐλέφαντας.

Ἡ πληθυντικὸς αὐτῶν σχηματίζεται ἀπὸ τὸν τύπο, ποὺ ἔχει τὶς περισσότερες συλλαβές. π.χ. γίγαντες, ἐλέφαντες.

Διπλόμορφα φωνητικά : μέρα-ἡμέρα, πράμα-πράγμα. Ἡ λέξη (ἡ)μέρα χρησιμοποιεῖται χωρὶς τὸ -η στὴν Ὀνομαστική, Αἰτιατική καὶ Κλητική καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν: ὠραία μέρα, πολλές μέρες. Στὴ Γενική καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν διατηρεῖ τὸ -η: τῆς ἡμέρας, τῶν ἡμερῶν.

6. Διπλοκατάληχτα

Παραδείγματα :

- 1) Ὁ γονιὸς—οἱ γονεῖς—οἱ γονιοί.
- 2) ὁ καπετάνιος—οἱ καπετάνιοι—οἱ καπεταναῖοι.
- 3) ὁ νοικοκύρης—οἱ νοικοκύρηδες—οἱ νοικοκυράιοι.
- 1) ὁ μάγειρας—ὁ μάγειρος
- 2) ὁ μάστορας—ὁ μάστορης
- 3) ἡ ἀνεμώνη—ἡ ἀνεμόνα.

Παρατηρήσεις : Στὰ πρῶτα τρία παραδείγματα τὰ οὐσιαστικά ἔχουν δύο πληθυντικούς μὲ διαφορετικὴ κατάληξη (διπλὴ κατάληξη) καὶ στὰ τρία τελευταῖα παραδείγματα ὁ ἐνικός ἔχει ἐπίσης διπλὴ κατάληξη.

Τὰ οὐσιαστικά ποὺ σχηματίζουν τὸν ἐνικό ἢ πληθυντικό μὲ διπλὴ κατάληξη λέγονται διπλοκατάληχτα :

Ἄλλα διπλοκατάληχτα εἶναι : ἡ κάμαρη-ἡ κάμαρα, ἡ ἄκρη-ἡ ἄκρια, ἡ ἀράχνη-ἡ ἀράχνα, ἡ ἀνεμώνη-ἡ ἀνεμόνα, τὸ χεῖλι-τὸ χεῖλος.

Διπλοκατάληχτα ζεύγη μὲ διαφορετικὴ σημασία στὸν πληθυντικό εἶναι :

ὁ ἀράπης-οἱ ἀράπηδες (στὸ χρώμα) οἱ ἀραπάδες (οἱ Ἄραβες).
ὁ δεσπότης-οἱ δεσποτάδες (οἱ ἀρχιερεῖς), οἱ δεσπότες (οἱ ἄρχοντες),
ἡ κορυφή-οἱ κορυφές (τῶν βουνῶν), οἱ κορφάδες (στὰ φυτὰ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

3. ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

Τί λέγονται ἐπίθετα

- 1) Ὁ πίνακας εἶναι μαῦρος. Ἡ ἔδρα εἶναι πράσινη.
- 2) Τὸ θρανίον εἶναι ξύλινο. Ἡ σκάλα εἶναι μαρμάρινη.

Οἱ λέξεις μαῦρος-πράσινη μᾶς φανερώνουν τὴν **ιδιότητα** τοῦ οὐσιαστικοῦ (τοῦ πίνακα, τῆς ἔδρας), οἱ λέξεις ξύλινο-μαρμάρινη μᾶς φανερώνουν τὴν **ποιότητα** τοῦ οὐσιαστικοῦ (τοῦ θρανίου, τῆς σκάλας).

Οἱ λέξεις ποὺ μᾶς φανερώνουν τὴν ιδιότητα ἢ τὴν ποιότητα τῶν οὐσιαστικῶν λέγονται ἐπίθετα.

Ἄσκηση: Ν' ἀντιγράψης τὸ παρακάτω κείμενο καὶ νὰ σημειώσης τὰ ἐπίθετα. Τὸ σχολεῖο μᾶς εἶναι μεγάλο. Ἔχομε ὠραῖο κήπο, ὁ δροσερὸς ἀέρας, ἡ γαλανὴ Σημαία, ὁ φρόνιμος μαθητής, ἡ μικρὴ μαθήτρια.

Τὰ γένη τῶν ἐπιθέτων

ὁ καλὸς μαθητής	ὁ καθαρὸς ἄνθρωπος	ὁ σιδερένιος χάρακας.
ἡ καλὴ μαθήτρια	ἡ καθαρὴ αὐλὴ	ἡ σιδερένια πόρτα.
τὸ καλὸ παιδί	τὸ καθαρὸ σχολεῖο	τὸ σιδερένιο τραπέζι.

Ἐδῶ βλέπομε ὅτι τὰ ἐπίθετα πᾶνε πάντα μαζί μὲ τὸ οὐσιαστικὸ καὶ ἔχουν **τρία γένη**: ἀρσενικό, θηλυκὸ καὶ οὐδέτερο, ἀνάλογα μὲ τὸ οὐσιαστικὸ ποὺ προσδιορίζουν καὶ μὲ ξεχωριστὲς καταλήξεις τὸ καθένα.

Τὰ ἐπίθετα ἔχουν τρεῖς κλίσεις, μία γιὰ κάθε γένος, ὅπως καὶ τὰ οὐσιαστικά.

Στὰ ἐπίθετα ὁ τόνος δὲ μετακινεῖται.

Τὰ ἐπίθετα συμφωνοῦν μὲ τὰ οὐσιαστικά, στὸ γένος, στὸν ἀριθμὸ καὶ στὴν πτώση.

Εἶδη ἐπιθέτων

ὁ καλ-ός,	ἡ καλ-ή,	τὸ καλ-ὸ	καταλήξεις
ὁ ἀρχαῖ-ος,	ἡ ἀρχαῖ-α,	τὸ ἀρχαῖ-ο	= ος-η-ο
ὁ παλι-ός,	ἡ παλ-ιά,	τὸ παλι-ὸ	= ος-α-ο
ὁ πλατ-ύς,	ἡ πλατ-ιά,	τὸ πλατ-ύ	= ος-α-ο
			= υς-ια-υ